

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

528

C36

amm 677*

WW 521 C 36

D R I E
VERHANDELINGEN

V A N ' T

KUNSTGENOOTSCHAP

NIL VOLENTIBUS ARDUUM.

1911

VERIFICATION

1911

1911

1911

de Amsterdam
by de Wed. Gerard onder de Linde

N. Verbolje del.

Jab. Houbraton sculp.

525036

VERHANDELINGEN

Van der Letteren

AFFINITAS of VERWANTSCHAP:

Van het Gebruik der

ACCENTUS of TOONEN

In de Nederduitſche Vaerzen:

En van de

METAPLASMUS

Of

WOORDVERVORMING:

Ten dienſt der Dicht- en Taallievenden

opgeſtelt door het Kunſtgenootſchap

NIL VOLENTIBUS ARDUUM.

Hier achter volgen

TWEE REDENVOERINGEN

Van den Droſſaart

P. C. HOOFT.

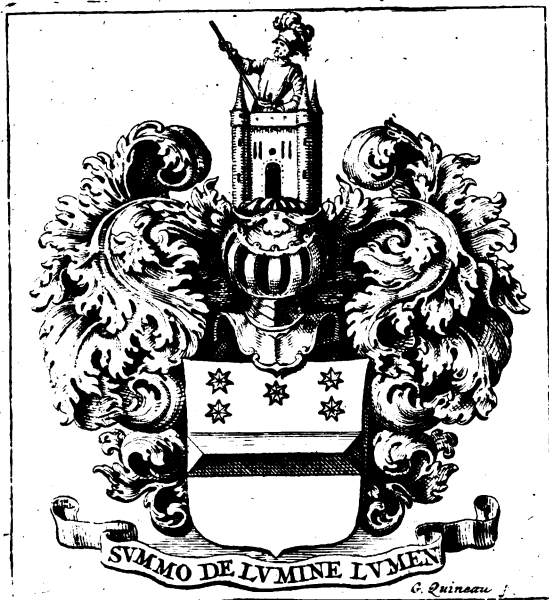

IN AMSTERDAM,

By de Wed. GERARD ONDER DE LINDEN.

1728.

Koninklyke
Bibliotheek
te's Hage.

A A N D E N
E D E L E N A C H T B A A R E N
H E E R E ,
G E R A R D V A N P A P E N B R O E K ,
*Oudt President Schepen der Stadt AMSTER-
DAM. enz. enz.*

Wien kan ik best dit Boekje wyden
Dan hem, wiens zorg het heeft gespaart,
* 5 En

En voor den scherpen tandt der tyden
Geveiligt, en zoo trouw bewaart:
En zonder wien 't voor yders oogen
Noch lag' verborgen in het schryf,
Waar uit zyn handt het heeft getoogen,
Op dat het elk ten nut zou zyn.
Ik durve u dan dit Boek opdraagen,
O Braave Telg van eenen Stam,
Die steeds 't Gebouw van Staat hielp schraa-
gen,
Gestelt aan 't Stuur van Amsteldam.
De zucht, die elk u heeft zien toonen
Voor Poëzy, en Letterkunst,
Zal myne stoutheit heusch verschoonen,
En vleit my reeds met uwe gunst.
Dit Werk begrypt in zynen bondel,

Hoe

Hoe klein ook, menig nutte les;
Het toont de regels aan die Vondel
Gevolgt heeft, met Antonides,
De Branden, Hooft, en andre zoonen
Van Febus, om dien zoeten klank,
Die malsche vlocijendheit van toonen,
Die zwier te geeven aan hun' zangk.
't Leert hoe Verwantschap van Geluiden
En Letters in het rymen geldt;
En dat men 't als geen feil moet duiden
Wanneer men de een voor de ander stelt.
Het geeft aan hem, die niet wil dwaalen,
Van Rymverlof het recht bescheit;
En stelt die vryheit juiste paalen,
Tot stuiting van vermetenheit.
Ontfang beleefde Man dees bladen,

Die

Die 'k u met schuldige eerbiedt wy',
Terwyl ge door uw vroomde daaden
Elks hart bekoort en wint aan 't Y,
Daar ge in den Rechterstoel gezeten,
In eerlykheit geen Kato wykt,
En met een zilverblank geweeten,
En zonder aanzien vonnis strykt.

De Wed: ONDER DE LINDEN.

Amsteldam, den 31. van Herfft-
maandt. MDCCXXXVIII.

VOOR-

VOORREDE.

AAN DEN

LEZER.

Deeze drie Verhandelingen I. van der Letteren *Affinitas* of Verwantschap : II. van het gebruik der *Accentus* of Toonen in de Nederduitsche Vaerzen : en III. van de *Metaplasmus* of Woordvervorming : doorgaans met voorbeelden uit onze beste Dichters, de Heeren Hooft, Vondel en anderen verrykt en bekrachtigt; die naa het overlyden des Heeren David van Hoogstraten, aan wiens zorg zy waren toevertrout geweest, nu in onze handen zyn gekomen, hebben wy den Dicht- en Taallievenden Lezer niet willen onthouden; te meer dewyl geene Schryvers over onze Nederduitsche Taale hier van zoo breed hebben gesproken, ten minste niet op zoo klare en bevatbaare wyze.

Zy

V O O R R E D E.

Zy zyn over de vyftig jaaren geleden opgeftelt door de Heeren Mr. Willem Blaauw, Mr. Andries Pels, Dr. Lodewyk Meyer, en andere vermaarde Leden van het Kunstgenootfchap *NIL VOLLENTIBUS ARDUUM*, om onder andere te dienen tot verfieringe van het fraay gebouw der Nederduitfche Spraakkunft, die op aanrading der Ed. Groot Achtbaare Heeren Burgermeesteren Coenraat van Beuningen en Joannes Hudde by dat Kunstgenootfchap ondernomen en gemaakt wierdt om in de Openbaare Schoolen der Stadt Amsterdam gebruikt te worden; in welke Spraakkunft zy drie hoofstukken uitmaaken van het Eerfte Boek. Doch vermits dit overnutte Werk door de doodt der genoemde Heeren Kunstgenooten niet geheel voltooit, en onopgemaakt tot noch toe is blyven leggen, en 'ereenige tydt vereifcht wort om het zelve in orde en aan den dag te brengen, hebben wy ondertuffchen deeze Verhandelingen den Dichtlievenden Lezer wel willen mede deelen,
om

V O O R R E D E.

om zyn oorber en voordeel daar mede te doen. Wy hebben hier achter noch gevoegt den Lof der Dichtkunst, door den Ridder P. C. Hooft in eene rymelooze Redenvoering begrepen; en ook zyn Aanspraak van bewelkoming des Prinzen van Oranje. Deeze twee fraaye Redenen, van welke de eerste al in den jaare MDCX. of kort daar na, door den Drosfaart schynt uitgesproken te zyn in de Vergadering van de Kamer in Liefde bloeiende in tegenwoordigheid der Heeren Burgermeesteren, en de andere in den jaare MDCXXX. toen zyn Vorstelyke Doorluchtigheid Prins Fredrik Hendrik te Muiden was, beide in onnavolglyk Nederduitsch geschreven, die de Taalgeleerden gevreesst hebben dat verloren waren, en ons van den tydt misgunt, komen nu eerst te voorschyn en in 't licht: zy zyn onder andere schoone overblyffels der Schriften van dat doorluchtig vernuft bewaart geweest, en ons nevens de bovengemelde drie Verhandelingen met veel beleeftheit, op

V O O R R E D E.

op ons verzoek , toegestaan en mede gedeelt van den Heere bezitter. Hier mede hebben wy geoordeelt het gemeen , dat zulke gerechten niet dagelyx voor den mondt krygt , geenen ondiensft te zullen doen , dewyl zy uit de penne van dien wyzen Drossaart zyn geboren , aan wien ons Nederlandt voor zoo veele onwaardeerbaare werken ten eeuwigen dage verplicht blyft. Gebruik dan dit alles ten uwen nutte , Dichtlievende Lezer , en vaar wel.

V E R -

VERHANDELINGEN

Van der Letteren

AFFINITAS

Of

VERWANTSCHAP:

Van het gebruik der

ACCENTUS of TOONEN

In de Nederduitſche Vaerzen:

En van de

METAPLASMUS

Of

WOORD VERVORMING.

Van der Letteren *Affinitas* of
Verwantschap.

Der Letteren *Affinitas* of Verwantschap is by ons twederley, ófte tuffchen *Vocales* óf Klinkletters, ófte tuffchen *Conſonantes* óf Meêklinkers.

A

De

2 Van der Letteren Affinitas

De Klindétters welke in het Nederduitsch groote overeenkomste in klank hébben, en derhalven de eene dikwyls in plaats van de andere uytgesproken worden, zyn, de doffe *e* en de *i*; de *a* en heldere *é*; de heldere en doffe *o*; de doffe *o* en de *u*; de verlangde *oo* en de *eu*; en eindelyk de *eu* en de *oe*.

Dat'er tusschen de doffe *e* en *i* Verwantschap in geluid is, blykt, om dat wy de eerste in plaats van de laatste uitspreeken, in *bésténdeg*, *bésténdege*, *gevoeleg*, *gevoelege*, *geduureg*, *geduurege*, *eenneg*, *eennege*, en diergelyke, daar wy behoorden te zeggen *bestendig*, *bestendigge*, *gevoelig*, *gevoeligge*, *geduurig*, *geduurigge*, *eeuwig*, *eeuwigge*.

Tusschen de *a* en de heldere *é* is gemeenschap in klank, om dat wy veele woorden zonder onderscheid met de eene en andere uitspreeken, en wel voornementlyk, als zy voor eene *r* komen, zo zeggen wy *star* en *stér*, *stark* en *stérk*, *armen* en *érmén*, *bescharmen* en *beschérmén*, *vlak* en *vlék*, *dal* en *dél*, *verlangen* en *verléngen*, enz.

Met de heldere *ó* en de doffe *o* spreekt men niet alleen veele woorden zonder onderscheid uit, wanneer zy kort zyn, als *ópen* en *op*, *bórn* en *born*, *dócht* en *docht*, *verbórgen* en *verbor-gen*. Maar zelfs, wanneer zy verlangd zyn, weet men op veele plaatsen niet, waar zy dof óf helder moeten uytgesproken worden, alzo

alzo zy in alle woorden hélder klinken.

De doffe *o* ende *u* komen eenigfins by ons overeen in geluid, alzo zy zonder verſchil beide in eene ende zelve woorden uitgesproken worden, als in *dol* en *dul*, *dof* en *duf*, *nok* en *nuk*, *worp* en *wurp*, *rokken* en *rukken*, *ſmokken* en *ſmukken*, en diergelyke meer.

Tuſſchen de verlangde *oo* en de *eu* is zeer groote verwantschap, want wy zeggen éven gebruikelijk *noot* en *neut*, *voolen* en *veulen*, *doogen* en *deugen*, *door* en *deur*, *voor* en *veur*, *flooren* en *ſteuren*, enz. Ja zommige Taalgeleerde hebben gemeent, dat men qualyk zeide *door*, *voor*, *flooren*, en dat men *deur*, *veur*, *ſteuren* behoorde te zeggen. Wat daar of zy, ons dunkt het waarſchynlyk te zyn, dat in alle déze eene doffe *o* is, alzo diens klank dichter by de *eu* komt, als de heldere *ó*, welke na de *a* trekt.

Ten laaſten hebben wy de *eu* en de *oe* in zommige woorden zonder onderscheid, zo ſpreken wy *geneugte* en *genoegte*, *geneuglyk* en *genoeglyk*, *reukeloos* en *roekeloos*, enz.

De *Conſonantes* óf Médeklinders tuſſchen dewelke in onze Nederduitſche Taale overeenkomt in geluid is, zyn de *cb* of de Griekſche *x* en *g*, de *ng* en *nk*, de *z* en *s*, de *d* en *t*, de *v* en *f*, en eindelyk de *b* en *p*.

Tuſſchen de *cb* ende de *g* daarby is zo groot

4 *Van der Letteren Affinitas*

eene gemeenschap in klank, inzonderheid op het einde der *Syllabæ* óf Lettergreepen, dat'er byna geen onderscheid te hooren is, als *heilich* en *heiligh*, *lach* en *lagh*, *zwych* en *zwygh*, *ploech* en *ploegh*, *laech* en *laegh*, enz. Maar in het begin der Lettergreepen blykt het zeer klaar, als *heiliche* en *heilighe*, *lachen* en *laghen*, *zwychen* en *zwyghen*, *ploechen* en *ploeghen*, *laeche* en *laeghe*.

De overeenkomst der klank van de *ng* en *nk* blykt in *angst* en *ankst*, *vangst* en *vankst*, *jong* en *jonk*, *koning* en *konink*, *zang* en *zank*, *hengsel* en *henksel*, en diergelyke, die wy zonder onderscheid óf met *g*, óf met *k* uitspreken.

De verwantschap van geluid tusschen de *z* en *s* wort op het einde der *Syllabæ* óf Lettergreepen gezien, en is zo groot, dat het onderscheid der zelve zeer moeiljelyk in het spreken, uitgedrukt, en gehoord kan worden, zo zéggen wy *glas*, *baas*, *vrees*, *wees*, *bies*, *roos*, *doos*, *reus*, enz. voor *glaz*, *baaz*, *vreez*, *weez*, *biez*, *rooz*, *dooz*, *reuz*; want wy zeggen *glazen*, *haazen*, *vreezen*, *weezen*, *biezen*, *roozen*, *doozen*, *reuzen*, en niet *glassen*, *haassen*, *vreeffen*, *weeffen*, *bieffen*, *roofsen*, *dooffen*, *reuffen*, gelyk wy zeggen *plassen*, *dassen*, *léssen*, *nissen*, enz. van *plas*, *das*, *lés*, *nis*.

Insgelyks wordt het onderscheid tusschen de

de *d* en *t* op het einde der *Syllabæ* of Lettergreepen in het spreken niet uitgedrukt, noch gehoord; want wy zeggen, *bat*, *daat*, *bét*, *leet*, *nyt*, *doot*, *bloet*, *bant*, *want*, enz. met het geluid van de *t*, daar men ze uitspreken moest met het geluid van de *d*, aldus, *bad*, *daad*, *bed*, *leed*, *nyd*, *dood*, *bloed*, *band*, *wand*; want wy zeggen *baden*, *daaden*, *bedden*, *beleedigen*, *benjden*, *dooden*, *bloedig*, *handen*, *wanden*: En wy maaken also geen onderscheid tusschen *Gód*, het opperste weezen, en *Gót*, de naam van zéker vólke; tusschen *wand*, eene muur, en *want*, eene handschoen; tusschen *rad* een wiel, en *rat* een beest; tusschen *blood*, vreesachtig, en *bloot*, ongekleed; tusschen *voed*, ik spyzige, en *voet*, een been; tusschen *nood*, gevaar, en *noot*, eene zékere boomvrucht; tusschen *bed*, daar men op slaapt, en *bét*, meer; en andere diergelyke: wélk verzuim zélfs eenen der voornaamste Dichteren onzer eeuwe heeft doen struikelen, zo dat hy *wanten*, voor *wanden* gezegt heeft.

Op de zélfde wyze gaat het met de overeenkomst van het geluid tusschen de *v* en *f*; want wy spreken *staf*, *graf*, *graaf*, *slaaf*, *lyf*, *wyf*, *lief*, *grof*, *doof*, *kloof*, *droef*, *sleuf*, *turf*, enz. in de plaatse van *stav*, *grav*, *graav*, *slaav*, *lyv*, *wyv*, *liev*, *grou*, *doov*, *kloov*, *droev*, *sleuv*, *turv*; want wy zeggen, *staven*,

6 Van der Letteren Affinitas

graven, graaven, slaaven, lyven, wyven, lieve, gróve, doove, klooven, droeve, sleuven, turven, en niet staffen, grassen, graaffen, slaaffen, lyffen, wyffen, enz. gelyk wy zeggen, straffen, béffen, rissen, doffe, en diergelyke van straf, bés, rif, dof.

In déze drie laatste verwantschappen, en voornaamelyk die tuschen de *z* en *s* en tuschen de *v* en *f* is, staat noch aan te merken, dat niet alleen de *z* en *v*, op het einde der *Syllabe* of Lettergreepen uitgesproken worden, als *s* en *f*: maar ook in het begin, wanneer de voorgaande Lettergreep eindigt op *ch*, *g*, *k*, *s*, *d*, *t*, *f*, *o*, en *p*. zo spreekt men in plaats van *nóch zéggen*, *dag zéggen*, *ook zéggen*, *ons zéggen*, *rad zéggen*, *ontzéggen*, *afzéggen*, *slabzéggen*, *opzéggen*, en in plaats van *noch vliegen*, *weg vliegen*, *rook vatten*, *ons vieren*, *dood vliegen*, *ontfangen*, *afvaaren*, *slabveegen*, *opvaaren* met eene *s* en *f* in stede van de *z* en *v*, aldus *nóch seggen*, *dag seggen*, *ook seggen*, *ons seggen*, *rad seggen*, *ontseggen*, *afseggen*, *slabseggen*, *opseggen*; en *nóch sliegen*, *weg sliegen*, *rook fatten*, *ons fiere*, *dood sliegen*, *ontfangen*, *affaaren*, *slabfeegen*, *opfaaren*. Zo wordt ook de *d* uitgesproken als eene *'t*, wanneer het voorgaand woort eindigt op *'t* of *p*: zo zegt men *met ten eersten*; *op ten eersten*, in plaats van *met den eersten*, *op den eersten*; dusdanige zyn 'er meer,

meer, als *onmagt*, dat men uitspreekt *om-magt*, *weggaan* dat men uitspreekt *weggaan*. Eindelyk is de overeenkomst tusschen de *b* en *p* grooter, als tusschen eenige van de opgetélde *Consonantes* óf Meêklinkers, gelyk ieder, die slechts met aandacht op der zelve klank wil letten, terstond gewaar zal worden: Waarom derzelve geluid niet alleen op het einde der *Syllabe* óf Lettergreepen nauwe-lyks verscheelt, als in *kraab* en *schrab*, *slab* en *slap*, *kreb* en *rep*, *krib* en *knip*, *tob* en *tóp*, enz. maar ook als 'er nóch andere Meêklinkers navolgen, als in *gekrabs* en *geschraps*, *geslabd* en *verslapt*, *geobd* en *gestópt*, enz. Ja zélf, in het begin der Lettergreepen, is der zelve onderscheid zeer klein, gelyk men kan hooren in *bad* en *pad*, *braadt* en *praat*, *blad* en *plat*, *been* en *peen*, *breek* en *preek*, *bil* en *pil*, *byl* en *pyl*, *bril* en *pril*, *ból* en *pól*, *boos* en *poos*, *boel* en *poel*, *bul* en *pul*, enz.

Van déze overeenkomste in geluid, en verwantschap der Letteren bedienen zich onze Dichters, om op het einde der Vaerzen het rym te gemakkelyker te vinden. Wy zullen byna van alle eenige voorbeelden uit onze voornaamste Dichters bybrengen.

De *a* en *é* rymen by den Heere Hoofd in de Voorrede van zyne Minnezinnebeelden; aldus:

8 *Van der Letteren Affinitas*

D'eerbiedigheid in 't bart

Door de weldaadigheid alleen verkregen wert.

En by J. v. Vondel in de Rey van het 2. Bedryf van zyn Palamédes op déze wyze:

*En neem de Priesters in uw schèrm,
Die uwe altaaren houden warm.*

En in het 1te Bedryf van zyn Lucifer, aldus:

*Hoe klaar de Hemel ook van starren blinkt en
barnt,
Hier zaaide Vrouw Natuur in steenen een ge-
stérnt.*

De héldere en doffe o vind men rymen, by den Dróft in het 2de Bedryf van Bato;

*By Stammen, nimmer lós
Van klimop, geborduurt op groen fluwele mosch.*

En by den Heere Huigens in het Eerste Boek zyner Koorenbloemen in het begin:

Sluit

*Sluit dyne wolken niet, die boven dyne wolken
Ter boede dyner volken,
Ter straffe zitters Heer, enz.*

Als ook by Kamphuizen in den 34ten Psalm :

*Nooit ben ik laf, nooit word ik slof,
In 't spreken van myns Heeren lof.*

En in den 44ten Psalm ;

*De moed ligt vlak, de geest is dof;
Op Heer, ter hulp', tilt ons uit 't slof.*

En by J. v. Vondel in het Eerste Bedryf
van Palamédes :

*Dóch om die laster plaats te geeven, acht ik
Vorsten*

*Al 't édel van gemoede, en geen rechtschapen
borsten*

Gevoelen dit van my. enz.

De o en u rymt Hoofd in het 2de Bedryf
van Geraard van Velzen, aldus :

A 5

Legt

10 *Van der Letteren Affinitas*

Legt over gy, hoe ver die schuld moet zyn getrokken.

*Dit dar ik bidden, dat gy niet en laat verrokken
(voor verrukken)*

Uw reedlykheid, enz.

En in zyne Zangen :

*En zullen wy niet darven plokken (voor plukken)
De lusjes, daar zy ons toe lókken.*

Als méde de Heer Huigens in het VI^{de}
Boek zynér Koorenbloemen :

*Bélgte u niet, gepluimde Borgers, (voor Burgers)
Zórgelooze kóstverzórgers,
Kleene speelluy van de locht, (voor lucht)
Dood en leevend zoet gedrócht.*

En Kamphuizen in den 104^{den} Psalm :

*En, om voortaan de wat'ren (als wel eer)
Het gansch bevang des Aardekloots niet meer*

Met

*Met heure vloed te laten overscholpen (voor
overschulpen)*

Heeft uwe hand natuur hier in geholpen.

De *eu* en verlangde *oo* rymen by Hoofd in
het 2de Bedryf van Geraard van Velzen, al-
dus :

*Hoe wél by zonder het Gemeensbest te steuren
(voor stooren)*

Mag ongeboudén, ja moet weezen in veel keuren.

En by Vondel in het 4de Bedryf van Palamédes:

Wy stellen 't aan uw keur :

*Vermeerder het getal, en draag ons iemand veur.
(voor voor)*

En in de Rey van het zelfde Bedryf:

*Zyn' Stiefmoér raast op schoone Alkméne beuz
(voor booz)*

*Als zy hem ziet van poel slang, leeuw, en reuz
Van Diomeed, enz.*

De *ch* en *g* vindt men gerymd by den Dróft
in

13 *Van der Letteren Affinitas*
in het 1ste Bedryf van G. van Velzen, op
deze wyze:

O smart! o droefheid! ach!
Graaf Floris, dat nu op de Koning Willem zag.

En by Huigens in het 1ste Boek zyner
Koorenbloemen:

! Och! zal de zon nóch ryzen
Van zo gewenscht een dag
Dat Juda dit beleev', en Isräél belach?

Als mede by J. v. Vondel in het 3de Be-
dryf van Palamédes:

Ik blyf haar schutsbeer nóch
Gy voorspraak tégens list, en uitgemaakt bedróg.

De *ng* en *nk* rymen by Hoofd in zyn Zan-
gen, aldus:

Met een kusje,
Wilje, bluschte
Dat ten deele, en wordt bedankt.
Geefje dan meer, dan gy ontfangt?

Als

Als ook in zyn Harderskout :

*En is 't niet meer, dan reën, dan dat zy oud en
jong,*

*Dat zy 't al seek' aan brand, en niemand haar
ontfonk?*

En by Huigens in zyn kostelyk Mal:

*Wyst Prinssen uit hun goed, praat Vorsten van
de bank,*

*Velt Keizers met een wénk, bréngt Koningen in
dwang.*

Als mede by Kamphuizen in den 32sten Psalm:

Gy zyt het Gód, die my met hulp gereet zyt, enz.

In nood my redt, ontkerkert, heil hérbréngt,

En my den geest met roem en vreugde drénkt.

De s. en z. rynd Hoofd in den Brief van
Menclaus aan Hélena:

En zou (wat zwaarer kruis!)

*De Hérfst my zénden nu zo wrange vruchten
t'buiz?*

En

14 *Van der Letteren Affnitas*

En by Huigens in het 4de Boek zyner Korrenbloemen :

*Waar is 't begeerig oog, dat uwer voeten pas,
En altyd vierig vólgede, en altyd gierig laz.*

Als ook by Kamphuizen in den 83sten Psalm.

*Niet meer zo stil, o! niet altoos,
Myn Gód, zo woord- en daadelooz.*

En by Vondel in het 4de Bedryf van Palamedes :

*Verworgt uw trouwsten raad, in zo veel ongevals
Rukt vryheids voorspraak fél de tong uit zynen
halz.*

De *d* en *t* ziet men zo gewoonlyk rymen by onze Nederlandsche Dichteren, dat wy het overtollig achten daar van voorbeelden by te brengen.

De *f* en *v* laat Hoofd rymen in de Rey van het 2de Bedryf van zyn Bato, aldus :

*U, Gódinne, komt de dank hier af.
Zonder u de waereld waar een Grav.*

En

En Huigens in zyn Hofwyk :

*Tot nóch toe treden wy in 't Voorburg van 't
groot Hóv,*

*In 't Neerbóv van 't Casteel. Daar volgt wél
andre stof.*

Als ook J. v. Vondel in de Rey van het
2de Bedryf van Palamédes :

En om déze oorzaak zich bekreunt

Met 's Konings waereldlyken Stav :

Al neemt men 't hem zo kwaalyk af.

De *b* en *p.* rymd Huigens in zyn Hofwyk,
aldus :

*Terwyl dat arme vólk de handen van 't geschrob
Van touw en takel zeer , ten duiff'ren Hemel op
Met kromme knien strekt.*

En Kamphuizen in den 49sten Psalm, voor
aan in het begin :

*Al, die op Aard verblyf en wooning hébt,
En in de lucht des levens adem schépt, enz.*

En

16 *Van der Letteren Affinitas*

En in den 101sten Psalm:

*Ten eind' myn huis een porrénd voorbeeld hebb'
En deugdlust schepp'.*

Als mede J. v. Vondel in de Rey van
het 2de Bedryf van Palamédes:

*Saturnus, die zyn' Vader lubt,
De zoute Zee met bloed bedrupt, enz.*

En niet alleen dienen zich onze Dichters
van dit verwantschap in geluid tusschen twee
Letteren, maar gebruiken 'er ook altemets
vier in hun rym. Zo vinden wy *st.* en *zd.*
rymen by den Dróft in zyne verscheidene
Gedichten, op deze wyze:

*Wy hebben in den storm den Spanjaard, also haast
Hy u kreeg in 't gezicht, zien aarzelen verbaazd.*

En by Huigensia het 4de Boek zyner Ko-
renbloemen:

*Die hebben met geduld myn rouwe trouw ombelzd,
Myn zwakke groenigheid geboogen, als een elft.*

Ins-

Insgelyks rymen ook *fd*, en *vt*, by Hui-
gens in zyn Oogentroost:

*My maalt een lange lyst van blinden in het
hoofd;*

*Zy moeten 'er eens uit. En zo gy my geloovt,
Wy zullen, enz.*

En by J. v. Vondel in het 1ste Bedryf
van Palamedes:

*Dat, veel te los van hoofd,
Genooten dienst vergeet, en't ergste liefst geloovt.*

Zo rymt ook by den zélfdén *pt*, en *bd*,
in het 2de Bedryf van Palamedes:

*Gebouwen en gekapt
Mishandeld, en mismaaft, gézengd, gequetst,
gekrabd.*

En in het 5de Bedryf van het zélfdé Treur-
spél:

*Ik zwyg, hoe by 't gevaar van Scylle en van
Charybd,*

*Haar draaystroom, barning, kólk, en klip, en
rets ontslipt.*

B

Van

Van het Gebruik der *Accentus* óf
Toonen in de Nederduitsche
Vaerzen.

Gelyk in alle andere Taalen, zo is ook in onze Néderduitsche, het waarneemen der *Accentus* of Toonen in de uitspraake der woorden van groot belange: Want zy verschaffen, gelyk als eene zang en muzyk, in de Spraak. En gelyk als het iemand, die eenig lied waar hy de wyze zeer welken, hoort zingen, zeer dwars en ongemakkelyk in de ooren zal klinken, wanneer daar valsche Toonen geslagen worden: zo gaat het ook, wanneer de woorden met hunne echte Toonen niet gesprooken worden; want zy zyn gelyk als liederen, die haar bekende en gezette wyzen hebben, buiten de welke zy niet kunnen gezongen worden, als met de ooren der Spreekkundigen te kwetsen, en de Taale van zyne aangenaamheid en welklinkendheid t'eene maal te berooven.

Uit eene zekere Schikkinge dezer *Accentus* of Toonen, ontstaat de trant in de Néderduitsche Vaerzen, en niet uit de langte en korte der *Syllabæ* óf Lettergreepen, gelyk

lyk zommige meenen. En dat wel zodaanig, dat zy buiten het rym, alle hunne lieflykheid en zoetvloeiendheid hier van daan haalen: en die géne, wélke hier op geen nauwe achtinge geeven, nooit hoopen moogen, eenige zwier en aangenaamheid in hunne Rymen te brengen, hoe heerlyk dezelve ook van zin en bewóordinge zoude moogen wezen.

Wy zullen derhalven tót geryf der génen, die zich tot rymen in de Néderduitsche Taale willen begeeven, hier kortelyk aanwyzen de grond waar op de Trant der Néderduitsche Vaerzen rust, en waar van daan de hardigheid óf gladdigheid in de zélve zyne oorsprong heeft: Want van de zélve wydloopig en in alle zyne vereischte deelen te handelen, is het werk van eene Rymkonste, die wy mogelyk den Liefhebberen der Néderduitsche Poëzye wel t'eeniger tyd mede zullen deelen, zo wy bespeuren onzen arbeid in dusdaanig een slag van schriften hen niet onaangenaam te zyn.

Wy zullen dan alleen spreken van de gewoone en bekende Trant, die wy in onze Vaerzen hébben. Want de ongewoone, behalven, dat zy by na niet gebruikelyk is, kan op verscheidéne wyzen gemaakt worden, en, de gewoone geweten zynde, zal zonder veele moeite verstaan kunnen worden.

Dusdaanig eene ongewoone trant vinden wy in cenige Zangen van den Heere P. C. Hoofd, als:

*Dartele duizen, en zwaanen, en mussen,
Zouden de vaak uit uw oogen wel kuffchen, enz.*

En

*Klaare, wat heeft 'er uw hartje verlept
Dat het verdrietjes in vrolykheid scheidt, enz.*

Welke of diergelyke trant zommige in ander slag van dichten nagevolgt hebben.

De gewoone Trant is eigentlyk, wanneer eene *Accentus Acutus* óf scherpe en *Gravis* of zwaare Toon malkanderen geduurig volgen: En déze is tweederley, of wanneer de scherpe voorgaat en de zwaare volgt, of wanneer de zwaare voorgaat en de scherpe volgt. Een voorbeeld van het eerste hebben wy in dit Puntdicht van den Heere Drossaard, op karssen in een doosje met roozebladen gezonden:

*In de bladen van een roosjen,
Vindt gy, o myn zoetste Troosjen,
Kleene gift. Waar zy zo groot*

Als

Als de gunst; te klein een doosjen

Waar de gansche waereldkloot.

Een voorbeeld van het laatste in een ander
Punt dicht vanden zélfden Dichter, aan zyn
Meestresse :

Mevrouw, als met papier

De rymen dezer bladen

Uw' boekery verladen,

Beveelt ze maar aan 't vier.

Dat zy haar lyf en leeven

Weér leev'ren aan de brand

Is niet onbillyk: want

Die heeft het haar gegeven.

Wy zéggen, dat de gewoone Trant eigentlyk is, wanneer een *Accentus Acutus* óf scherpe en *Gravis* of zwaare Toon malkanderen geduurig volgen: also ook andere toonen de plaats der scherpe en zwaare kunnen bekleeden, gelyk dat in de bygebragte voorbeelden te zien is. Maar dit geschied door nood, en om het Vaerzemaaken, daar andersins schier geen doorko-

men aan zoude zyn, wat ligter te doen vallen. Want daar is niet aan te twyfelen, en ieder die zyne ooren maar een weinig wil scherpen, zal gewaar worden, dat de Vaerzen, daar niet dan scherpe en zwaare Toonen malkanderen volgen, vloeiender rollen, als daar eenige andere Toonen in der zelve plaats koomen. Zo is dit Vaers van den Dróft uit het eerste Bedryf van zyn Geraard van Velzen:

De torens schudden van het hooge Huis te Muiden,

gladder, als dit, uit het tweede Bedryf van zyn Granida:

Hoe haag'lyk is in een schoon licchaam ook de deugd!

en dat om de gezeide reden.

Déze grond dan gelegtzynde, naamelyk, dat de vloeiendste Vaerzen zyn in welke *Accentus Acuti* of schérpe, en *Graves* of zwaare Toonen malkanderen volgen; kan men ligt afneemen, dat hoe minder daar van afgeweeken wordt, hoe gladder; en hoe meerder, hoe harder de Vaerzen zullen worden.

Deze

Deze afwyking nu kan driëfins geschieden, óf ten opzichte van de veelheid, óf ten opzichte van de grootheid, óf ten opzichte van de veelheid en grootheid te gelyk. Want men kan óf zelden of dikwyls in een en het zelve vaers in plaats van de scherpe, of de zwaare Toonen andere stellingen, en daar na zal dan het vaers óf gladder óf harder worden: en dan geschied 'er eene afwyking ten opzichte van de veelheid. Of men kan in de plaats van scherpe Toonen of zwaare of middeltoon en stellingen, of ook in plaats van zwaare Toonen scherpe of middeltoon en, en dan geschied 'er eene afwyking ten opzichte van de grootheid: alzo het grooter afwyking is, als 'er in de plaats van eene scherpe Toon, eene zwaare, of in de plaats van eene zwaare Toon eene scherpe, dan eene middeltoon gesteld wordt, dewyl deze een middel tusschen de twee anderen is. Of men kan eindelyk dikwyls in een en het zelve vaers zwaare in plaats van scherpe, of scherpe in plaats van zwaare Toonen gebruiken, en dan geschiedt 'er eene afwyking ten opzichte van de veelheid en grootheid te gelyk.

Alzo nu de afwyking ten opzichte der veelheid niet moeylyk te begrypen is; ende afwyking ten opzichte der grootheid verstaan zynde; ook de afwyking ten opzichte

van beide te gelyk zeer ligt verstaan kan worden; zullen wy ons alleen bevytigen, om de afwykinge ten opzichte der grootheid, zo kort en klaar als ons doenlyk zal wezen, den Rym-lieveren voor oogen te stellen: alzo hen daar door niet alleen een Régel zal verschaft worden, om hunne vaerzen glad en vloeiende te maaken; maar ook met eene eene toetssteen médegedeed zal worden, die hen niet alleen de hardigheid van eens anders vaerzen, maar ook waar het van daan komt, dat zy hard zyn, terstond zal doen zien.

Deze afwyking dan van de eigentlyke Grond, waar op onze Vaerzen steunen, is wanneer in de plaats van scherpe óf zwaare Toonen andere gestéld worden. En dit kan in alle onze Toonen voorvallen. De scherpe kan gestéld worden in de plaats van eene zwaare; de zwaare in de plaats van eene scherpe, en de middeltoon in de plaats van de eene en de andere. Dog dit mag niet altyd; maar alleen in zékere voorvallen gedaan worden.

De *Accentus Acutus* of schérpe Toon, als zy de plaats van eene *Gravis* of zwaare zal bekleeden, moet onmiddelyk achter zich hébben eene *Intermedius* óf Middeltoon: en dan kan zy dat noch niet doen, als in twee gelegentheden. De eerste is in het begin der Vaerzen in welke de zwaare Toon
voor-

voorgaat, en de scherpe volgt. Zo heeft de Drólt in 't eerste Bedryf van Geraard van Velzen:

Hollandsche Vorst, hoe duur zal u uw hoogmoed staan?

En J. v. Vondel in het eerste Bedryf van Palamedes:

d' Eilanden en de Steen, aan Hellesstrand, ontzeit

Steenrotsen uitgebolt, en stukken lands vergraaven.

De andere gelégenheid is in het zélfde slag van Vaerzen, wanneer zy van twaalf en dertien of tien en élf *Syllabæ* of Lettergrepen zyn; en dat wel in het midden, onmiddelyk achter de snydinge, die in vaerzen van twaalf Lettergrepen valt, na de zeste, en in vaerzen van tien, na de vierde of zeste. Zo vinden wy in het tweede Bedryf van Geraard van Velzen:

En met het witte floers ophuift deez' heilige sneeuw.

En in het derde Bedryf van het zelfde Treufpel:

*Zo zullen eeuwelyk verfpuwen, en verfoeijen
De Tytgenooten, en Nanneeven urwen naam.*

En by J. v. Vondel in het derde Bedryf van Edipus:

Wastoen al meé's waarzeggers kunft in zwang?

En wat verder:

Zou niemand ook handbaaven in dat werk.

In alle welke Vaerzen de fchérpe Toon in de woorden *Hóllandfche, eilanden, fteerótfen opbuift, nanneeven, waarzeggers en handbaaven* in plaatfe van eene zwaare gefield word.

De *Accentus Gravis* óf zwaare Toon kan op drie wyzen de plaats van eene *Acutus* of fchérpe bekleeden, en dat zo wel in vaerzen daar

de

de scherpe Toon voorgaat, en de zwaare volgt, als daar het tegendeel in geschiedt. De eerste is, achter eene andere zwaare Toon, daar eene scherpe voor gegaan is. Voorbeelden hier van hebben wy by den Drólt, in zyne verscheidene Gedichten, op het schryven eener schoone hand:

't Hailigjen, daar ik, by zweere

Schildert met een witte veere, enz.

En in het gespan van schoonheden:

Tandetjes, albast klipjes, enz.

Zo ook in het eerste Bedryf van Geraard van Velzen;

Aan 't aarzelen ik zie de Zuider Zee vervaart.

En wat verder:

Onzalige Godin, wat neemt gy te verwoesten

Voor bloeijendryk, enz.

Als

Als ook by J. v. Vondel in het eerst^e Be-
dryf van Salmoneus :

Geen anderen Jupyn, noch mindere Godgenooten.

En weinig verder :

Men moet de weeligheid der berffenen besnoeijen.

In alle wélke Vaerzen de woorden *bailig-
jen, tandetjes, aarzelen, onzalige, anderen en
berffenen* op hunne laatste *Syllabæ* of Letter-
greepe eene zwaare Toon hebben die de
plaats van eene scherpe bekleedt, om dat zy
na een andere zwaare komt, daar eene scher-
pe voorgaat.

De Twede wyze is als een zwaare na een
Middeltoon komt daar een scherpe voor-
gaat, als by P. C. Hoofd in het derde Be-
dryf van G. v. Velzen :

Die zwygend' innesluipen

En onze zinnen, door hun binnenste bekruijen.

En

En by J. v. Vondel in de eerste Regel van Gysbrecht van Amstel:

*Het bémelsche gerecht heeft zich ten lange lesten,
enz.*

alwaar de laatste Léttergreepen in *binnenste* en *bemelsche* een *Accentus Gravis* of zwaare Toon hebben, en voor een *Acutus* of scherpe gesteld worden, also zy na een Middelttoon komen, die eene scherpe voor zich heeft.

De derde wyze eindelyk is, als 'er twee *Accentus Graves* of zwaare Toonen voor eene *Acutus* of scherpe komen, en dan kan de eerste zwaare de plaats van eene scherpe bekleeden, als by J. v. Vondel in het eerste Bedryf van Gysbrecht van Amstel:

En met de zegekrans my heerlyk begenadigt.

Alwaar de eerste *Syllaba* óf Lettergreep in *begnadigt*, die een zwaare Toon heeft, voor een scherpe gestelt wordt, om dat zy voor eene andere zwaare komt, daar eene scherpe navólgt.

De

De *Accentus Intermedius* óf Middeltoon kan in de plaats van eene *Gravis* óf zwaare komen, als zy naast eene *Acutus* of scherpe komt: en in de plaats van eene scherpe, als zy geen scherpe aan haar zyde heeft, die voor eene zwaare gesteld wordt gelyk dat geschiedt in het begin óf midden of kort achter de snyding van het vaers, daar zy de plaats van eene scherpe bekleet, naast eene scherpe komende, die in die gelegenheid voor eene zwaare gesteld wordt, gelyk hier voor gezaid is, als in dit vaers van den Heer Dróft:

Hollandsche Vorst, hoe duur zal u uw hoogmoed staan!

Alwaar die middelste *Syllaba* óf Lettergreep in *Hollandsche* eene middeltoon heeft, en voor eene scherpe gesteld wordt, schoon 'er eene scherpe voorgaat.

Onnodig dunkt het ons uit de Dichters voorbeelden by te brengen, waar in *Accentus Intermedii* of middeltoon, in de plaats van *Graves* of zwaare en van *Acuti* of scherpe gesteld worden; also men dézelve niet zal opslaan, óf men zal 'er in overvloed moeten, dewyl 'er byna geen vaerzen zyn, daar

daar dat niet in voorvalt. Nodiger dunkt het ons aan te mérken, wélke van alle déze opgetelde Afwykingen de zafstte, en wélke de hardste zyn.

De zafstte van allen dan, dunkt ons te weezen, als de *Accentus Intermedii* óf Middeltoon voor *Graves* óf zwaare, en voor *Acuti* óf scherpe gestéld worden; also zy tusschen beiden in zynde, van de eene nóch de andere zo ver niet verscheelen, als die wel onder elkanderen doen. Na deze dunkt ons te komen als de zwaare de plaats der scherpe bekleeden. En de hardste van allen is, wanneer eene scherpe voor eene zwaare gebruikt wordt.

Wat de *Accentus Circumflexus* óf saamgezette Toon, van wiens gebruik in de vaerzen wy noch niets gezeid hebben, aangaat. Daar van moet men weten, also zy tweederley is, naamelyk óf voorkomende uit eene *Acutus* of scherpe, en *Gravis* óf zwaare; of uit eene *Intermedius* óf middeltoon en zwaare; dat de eerste evenaleens gebruikt wordt, als of het eene scherpe en de laatste als óf het eene middeltoon waare, konnende de laatste de plaats van eene scherpe en zwaare, en de eerste de plaats van eene zwaare bekleeden; doch niet dan met die voorwaarden, die wy hier voor van de scherpe en middeltoon en gegeven hebben.

Dit

32. *Van het Gebruik, enz.*

Dit nu zyn de Régelen welkeden Rymer waar te nemen staan aangaande het schikken der *Accentus* of Toonen in zyne vaerzen, indien hy in dezelve eene gladde en vlocijende trant wil brengen. Waar op om dat onze oude Dichters geen acht gegeven hebben, is het gebeurt, dat in hunne vaerzen die zwier en zoetigheid, welke men in die van de Hedendaagfche Rymers ziet, niet gevonden wordt; maar in tegendeel eene hardigheid en wreedheid, waar door zy in plaatfe van vlocijend te rôllen, geduurig ftuiten en ftooten, en van onrym niet dan alleen in het rym verschillen: waar door zy ook 't eenemaale achter de bank geraakt zyn, en niet meer gelezen worden. Op welke klippen indien de tegenwoordige Dichters méde niet willen ftanden, zullen zy naauwkeurig op de bakens, die hen hier voor gefield worden, te letten, ende ftrecken, die hen aangewezen zyn, waar te nemen hebben. En dit zy genoeg van de *Accentus* óf Toonen.

Van

Van de *Metaplasmus*, ofte Woord- vervórminge.

De twéde Eigenschap der woorden, voor zó veel zy als klanken aangemerkt worden, wordt van de Latynsche Taalgeleerden met een Grieksch woordt *Metaplasmus* genoemd, dat wy Woordvervórming ver-
taalen.

Déze Woordvervórming is niets anders, als eene verandering der woorden in de uit-
sprake.

Nademaal nu deze uitsprake twéfsins kan aangemerkt worden, namelyk of ten opzichte van de deelen der Woorden, te weeten de Letteren en *Syllabæ* óf Léttergreepen; of ten opzichte van de Eigenschappen der zélve, naamelyk de *Quantitas* of Grootheid, en de *Accentus* of Toonen: zo zal ook de verandering in dezelve twederley kunnen zyn; of in de Letteren en Lettergreepen, óf in de Grootheid en Toonen.

Ten opzichte der Létteren kan de *Metaplasmus* óf Woordvervórming op vierderleye wyze geschieden, te weeten door der zelve byvoeginge, wegwerpinge, verwisselinge, en verplaatsinge. Ten opzichte der *Syllabæ* of Lettergreepen kan zy op zesderleye wyze

C

voor-

voorvallen, naamelyk, boven de vier voorverhaalde wyzen; nóch door samentrekkinge en van een scheidinge. En eindelyk ten opzichte der *Quantitas* óf Grootheid, en *Accentus* of Toonen kan zy niet dan op eene wyze geschieden, te weten door verwisselingen.

De Byvoeging zo wél der Létteren, als der *Syllabæ* óf Léttergreepen in de Woorden kan wederom op drie wyzen voorvallen; óf vooraan, óf achteraan, óf in het midden.

Wanneer vooraan eenige Létter óf Lettergreep den woorden bygevoegd wordt, noemen het de Spraakkonstenaars met een Grieksch woordt *Prosthesis*, dat wy gevoeglyk *Vooraanvoeginge* zouden kunnen heeten. Van eene Letter geschiet het by ons in *édóch* voor *dóch*. Van eene Lettergreep in *nemaar* voor *maar*, in *aléveneens* voor *eveneens*.

De Byvoeginge van eenige Létter of Lettergreep, welke in het midden van eenig woordt geschiedt, wordt van de Taalgeleerden *Epenthesis*, en van ons in het Nederduitsch *Tusscheninvoeging* genaamd. Eene Letter, in het midden van een woordt ingetteld, hebben wy in *gegeeten* voor *geëeten*, en eene Lettergreep in *golleven* voor *gólven*, *volligen* voor *vólgen*. Hier toe behooren ook *werrick* voor *werk*, *vollik* voor *vólk*, *mellik* voor

voor *melk* enz. En dit heeft meestendeel plaats, in de *l* en *r*, wanneer zy in het midden der woorden komen, door der zelve verdubbeling, en het byvoegen van *e* of *i*.

Van deze *Metaplasmus* of Woordvervoering bedienen zich voornaamelyk de *Rymers*, om eene *Syllaba* of Lettergroepe in hunne vaerzen uit te kunnen winnen: want buiten *Rym* dusdaanig eene verlanginge te gebruiken, zoude niet dan eene verlamminge zyn. Zo vinden wy by den Heer Hoofd in zyn *Geraard van Velzen* in het eerste *Bedryf*:

Of zoud' myn achtbaarheid, dacht ik verwel-
lekt wezen.

En in het derde *Bedryf*:

Die door d'omstandigheên vervollignood kan
zien.

En een weinig verder :

Nu voll, nu rechtsch, nu slinksch, van tronie
ballef snee.

Insgelyks hebben wy by *J. v. Vondel* in het begin in zyn *Gysbrecht van Amstel*:

*Het Hémeľsche gerecht heeft zich ten lange
léjten*

Ontferremt over my, en myn benaauwde veften.

En weinig laager :

—— Zy neemē vaſt de wyk

En vluchten haasfig langs de Haarelemmerdyk.

En noch verder :

*En tót een kerrekhof, en aſch en puinhoop maa-
ken, &c.*

En in het eerste Vaers van Salmoneus :

De volle maan komt op, en vollegt d' Avondſtar.

Wanneer achteraan de woorden eenige Letter, of Lettergreep bygevoegd wordt, heeten het de Taalgeleerden met een Grieksch woordt *Paragoge*, dat wy *Achteraanvoeginge* vertaalen. Eene Letter achterangevoegd hebben wy in de woorden te *vreden* voor te *vrede*, *orden* voor *orde*, en eene Lettergreep in *omme* voor *om*, *inne* voor *in*, *anne* voor *an*, *appe* voor *op*.

Even

Even gelyk de voorgaande, zo is ook déze *Metaplasmus* óf *Woordvervórming* in onze Taale by geen goede Schryvers gebruike-lyk, dan alleen in Rym: en dat ook om de zelfde reden, te weeten, om eene *Syllaba* óf *Lettergreepe* uit te winnen. Zo heeft de Heer Dróft in het midden van het eerste deel van *Granida*:

*O édle Maagd, gy zult hen zwaarlyk ryden
inne.*

En in het begin van zyn *Geraard van Velzen*:

————— *Daar óf ziel*

Zich inne met der woon óf ziels gelyk ontbiel.

En op het einde van het derde *Bedryf*:

En wat'er onder Maan de waereld ommexweeft.

Als ook in het midden van het vierde *Bedryf*:

————— *My, dien, met feestig groeten*

De morgen aanbada, en d'avond trad met voeten.

En in het begin van het vierde Bedryf van Bato:

—— Gy lién trekt omme dit.

En in het tiende zyner Zangen:

*Maar myn verſtrooide zinnen wat zal ben anne-
gaan?*

Als ook by J. v. Vondel vooraan in zyn Lucifer:

Het rad der zinnen kan zo ſnel niet ommeflaan.

En byna op het einde van het eerſte Bedryf:

*Dat alle d'Engelen hem paſſen aan te bidden,
Ze ras by innery, &c.*

Dóch hier is aan te mérken, dat dusdaanig eene Achteraanvoeginge van Léttergrecpen buiten de *Compoſitio* óf Samenzéttinge gelyk in het eerſte voorbeeld geſchiedt, hendaagsch zeer ongebruikelyk is; en niet toegelaaten wordt by de naauwkeurige Konſtenaars,

ftenaars, dan als het woord, daarde Lettergreep aan gehecht wordt, met een ander daar achter samengezet is: en dan zelfs noch in geenige andere, als *in* en *om*, gelyk de Heer Vondel dat zórgvuldiglyk in acht genomen heeft.

Gelyk de Byvoeging, zo geschiedt ook de Wegwerping der Letteren en Lettergreepen op dry wyzen; te weten, of voraan, of achteraan, of uit het midden der woorden.

De wégwérping van eenige Létter of Léttergreep van het begin der woorden, wordt van de Spraakkonstenaars, gelyk de voorgaande, met een Grieksch woord *Apharesis* genaamd, en van ons in het Nederduitsch *Vooraslaating*. Eene Letter wordt wéggeworpen in 'k voor *ik* als 'k wil, 'k zal enz. 's voor *is*, als *dit's*, *wat's* enz. Tweé Létteren worden wéggeworpen in 't voor *het*, als 't beeft, 't jaar enz. in 's voor *des* als, 's morgens, 's avonds, 's daags, 's nachts enz. En eene gansche Léttergreep wordt wéggeworpen in *vangenis* voor *gevangenis*, *not* voor *genot*, *vaar* voor *gevaar*, *wyl* voor *dewyl*, *zelschap* voor *gezelschap*, enz.

Wanneer uit het midden der woorden eenige Létter of Lettergreep wéggeworpen wordt, noemen het de Taalgeleerden *Syncope*, en wy *Tuffichenaslaatinge*. Eene enkele

kele Létter wordt wéggeworpen in *mooglyk* voor *moogelyk*, *kloeklyk* voor *kloekelyk*, *getuignis* voor *getuigenis*, *voglen* voor *vogelen*, *heilge* voor *heilige*, *eeuw'ge* voor *eeuwige*, *leien* voor *leiden*, *ryen* voor *ryden*, enz. Twee Letteren worden weggeworpen in *telbre* voor *télbaare*, *eebre* voor *eerbaare*, *ontzagbre* voor *ontzagbaare* enz. En eene gansche Léttergreep wordt uitgelaaten in *overkomen* voor *overgekomen*, *overbragt* voor *overgebragt*, *wilge* voor *willige*.

Als van het einde der woorden eenige Létter of Léttergreep achtergelaaten wordt, heeten het de *Spraakkonstenaars* in het Grieksch *Apocope*, en wy in het Nederduitsch *Achteraflaating*. Eene Letter wordt achterafgelaaten in *d'* voor *de*, als *d'ander*, *d'eer*, enz. in *t'* voor *te*, als *t'Amsterdam*, *t'huis* enz. *te voore* voor *te vooren*. En hier toe behoort wanneer in dicht op het einde der woorden de doffe *e*, voor eene *Vocalis* of *Klinklétter* komende, achtergelaaten wordt. Zo begint de Heer Dróft zyn Geeraard van Velzen:

O endlooz' overvloed, enz.

En Vondel zyn Lucifer :

Myn Belial ging beene op lucht en vleugels dryven.

Twé

Twé Letteren worden weggeworpen in *m'* voor *men*; doch dit geschiedt niet, dan als het volgende woord van eene *Vocalis* of Klinkletter begint, als by den Heer Dróft vooraan in zyn Geraard van Velzen:

Verkrópte gramfchap brouwt den fchendere, met wrokken

'T bederf, al zoud m'er zich, en al de zyn', in brókken.

het wélk ook plaatfe heeft in *d'* voor *de*. Zo vindt men by den zélfden Dichter, een weinig voor de aangetoogene woorden:

Op d'ongelukkig' uur, enz.

Maar *t* voor *te* gebruikt men ook voor eene *Confonans*, óf Médeklinker, als op de zélfde plaats vry laager:

————— *Wiens oogen 't geenen keer*
En wémelen van vaak; wiens oogen nommermeer
Bezwalken van de nacht; wiens oogen 't geener
vlaagen
En fchémeren van't licht der fchitterige dagen.

42 *Van de Metaplasmus,*

Eene geheele Lettergreep wordt achterge-
laaten in *al* voor *alle*, *dik* voor *dikwyls* enz.
als by den zelfden Dichter in de Brief van
Menelaus aan Helena:

————— *Hoe wel by sibbert dik*

*En schiebt het wit wel mis, maar nemmer bui-
ten 't stik.*

Van alle deze voorverhaalde Wegwerp-
ingen oordeelen wy, dat geenige buiten Rym,
dewyl daar geen noodzaakelykheid toe
dringt, behooren gebruikt te worden:
maar dat men over al de woorden in hun
geheel met alle hunne Letteren en Letter-
greepen moet stellen. De Dichters, alzo
het hen dikwyls op eene Letter en Letter-
greep aankomt, om den Vaerzen haare ver-
eischte trant te verschaffen, konnen zo
naauw niet bepaald worden. Wy willen
hen meer vryheid geeven: maar zy moe-
tenze ook niet te ruim neemen; en de taale
daar door verminken, of hunne Vaerzen
hardt maaken, gelyk onze oude Dichters
dat gedaan hebben, en daar van zommige
hedendaagsche, ja zelfs van de voortreffe-
lykste, wien onze Taal haar verkreegen
glans en luister alleen dank te wyten heeft,
niet

niet t'eenemaale vrygesproken kunnen worden. Wy zullen den Liefhebberen der Dichtkonste eenige bakens, waar op zy 't zeil zullen kunnen gaan, voorstellen.

De 'k, 't, en s, voor *ik, het endes*, mag gevoeglyk gebruikt worden, als men zich maar wacht, dat zy geenhardigheid veroorzaaken, dat in 's zo zeer niet kan gebeuren als wel in 'k en 't, wanneer het voorgaande woord met de zelfde Letter eindigt, óf het vólgende daar van begint, en in 't daarenboven, als 'er eene *d* voor of na komt.

De 's voor *is*, sehoon het geen hardigheid geeft, dunkt ons niet dat men hoorde te gebruiken, om de dubbelzinnigheid te myden, die daar ontstaan kan, alzo zy ook voor *des* gebruikt wordt. Ook wecten wy niet dat J. v. Vondel ooit zich daar van gedient heeft: Maar by den Heer Drótt vindt men ze op verscheidene plaatsen, als in het begin van Geraard van Velzen:

———— *Dit's eene van de Vrouwen,
Die 's Roomschen Konings Zoon, &c.*

En voóraan in zyn Bato:

———— *Elk van my af zich dreit,
Gluurt oerdwarsch, en zwijgt: maar dat's ge-
noeg gezeid.*

Als

44 *Van de Metaplasmus,*

Als méde in zyne verscheidene Dichten,
aan Arbele:

Wat 's waereld, en wat 's wind, enz.

De *e* in het midden der woorden, als ook de dobbele *aa* voor *r*, mag bekwaamlyk uitgelaaten worden: maar niet de *i*, alzo daar eenige hardigheid uit ontstaat. Hierom vinden wy dusdanig eene uitlaatinge niet by den Heer Vondel, die zeer op de zoetvloerjendheid zyner vaerzen gelét heeft: Maar wel by den Heer Hoofd, die daar zo naauw geen acht op gegeven heeft. Zo vinden wy in zyn Geraard van Velzen byna op het einde van het tweede Bedryf:

*Der zaal'gen weeldig buis, en burg der vroomen
zielen.*

En twee regels véerder:

O Heil'ge Drietal wellekom, enz.

En in zyn Granida byna op het einde des vierden deels:

Lof, o eeuw'ge liefde, wy

Geeven dy, enz.

De

De doffe *e* op het einde der woorden, voor een woord, dat van eene *Vocalis* of Klinkletter begint, wordt gevoeglyk wegge worpen: Maar voor een *Consonans* of Medeklinker is het vry hard, schoon het zelfs eene *b* is, die van veele voor geen Letter gehouden wordt, doch quaalyk, gelyk hier voor getoond is. Zo is hard, het gene de Heer Hooft in zyn Granida en Daifilo in het midden van het tweede deel heeft:

De dulle trommel, en d'opflookende trompét

*Zyn 't dertelst van myn spél, d'bard' aard',
als 't naauwt myn béd.*

Maar wanneer het een *verbum in subjunctivo modo*, of Werkwoord in de aanvoegende wyze gesteld is, kan de doffe *e* zelfs voor eene Médeklinker zonder hardigheyd wegge worpen worden. Zo heeft de Heer Dróft in het midden van het tweede Bedryf van G. van Velzen:

— *God geev' het 't geenen stonde.*

En Vondel op het einde van het eerste Bedryf van Lucifer:

Een

*Een ander draay' gestarnte, en ronde bémels-
klooten,*

Of' zett' den Hemel op.

En een weinig verder :

Of legg' den bliksemstraal aan banden,

*Of breidele den stroom, óf breek de zee op stran-
den.*

De *n*, komende achter eene doffe *e* in de *Polysyllabe* of *Veellettergreepige* woorden, wordt om het *Rym* op het einde der *Vaerzen*, zelfs van voortreffelyke *Dichters* weg-
geworpen : also zy in de uitspraake byna niet gehoord wordt; *By voorbeeld*:

*Zo dat daar meê bekoora de grootste van der
aarde*

*Myriepen om den staf des Roomschcn ryks t' aan-
vaardé, voor aanvaarden.*

En :

*Het Hemelsche gerecht heeft zich ten lange leste
Ontfermt enz. voor ten langen lesten.*

Dus-

Dusdanige achterlaatingen van *n* vindt men zelfs by den Dróft, maar niet dan in zyn eerste gedichten, als Granida, Velzen, enz. In zyne laatste, als Bato, de Brief van Menelaus aan Helene, de Harderskouwt, de zege van 's Hartoogenbosch, enz. heeft hy die zorgvuldiglyker gemeyd: Gelyk ook gedaan heeft de Heer Vondel. En wy zouden deezer groote mannen voetstappen ieder Rymer raaden na te volgen: alzo dit uitlaaten der *n* eenige gedrongenheid, en verlegenheid in het rym te vinden, te kennen geeft, en alle gedrongenheid, onaangenaamheid met zich sleept.

Voor de woorden *eene en eenen, veele en veelen, myne en mynen, dyne en dynen, uwe en uwen, zyne en zynen, haare en haaren, bunne en bunnen*, wordt zonder hardigheid, zelfs voor woorden die van Consonantes óf Medeklinkeren beginnen, gebruikt, *een, veel, myn, dyn, uw, zyn, haar, en bun*, de *e en en* achterlaatende, als by den Dróft in het begin van Geraard van Velzen:

————— *Die in*

*Het bloeijen van myn' jeugd, en 't weder, dat
myn min*

Zo minnelyk toeloeg, enz.

En

En wat verder:

*Ik hield een' andren weg, toen 't vliegende
gerucht*

*Myn' loffeyken naam uitbromde door de lucht,
enz.*

En noch laager:

*Hoe zoud gy Graaf hier op uw' Vader antwoord
bieden? enz.*

Als mede by J. v. Vondel in het begin
van Lucifer:

*Een wakker dienaar vliegt op't wenken van zyn
Heer.*

En verder:

*Een Godheid geeft haar glans door 's menschen-
oogen heen.*

Op het voorbeeld der voorgaande worden mede voor *deez* en *deez*en, *onze* en *onzen* gebruikt *dees* of *deez*: en *ons* of *d'onz'* maar met veel meerder hardigheid: Men vindt dit by den Heer Hoofd onder anderen vooraan in het tweede deel van Granide:

Zo

*Zo maakten liefd' en weerliefd' onz' vereende
vreede.*

En wat verder :

Ik en deez' Persen all' u bittren ondank weeten.

En dit is zeer gemeen by J. v. Vondel. Wy
zullen maar eenige plaatsfen bybrengen. In
het begin van zyn Lucifer vindt men :

—— *Hy begint ons Lucht te rieken.*

En aan de andere zyde :

*Het rad der zinne kan zo snel niet ommeslaan
In ons gedachten, enz.*

En noch verder :

—— *Dees wonderbaare boom
Wordt 's lévens boom genoemd.*

En laeger :

*Dees Goedheid schiep den mensch haar eigen beeld
gelyk.*

D

Doch

Doch wy oordeelen, dat het best is geen verkortinge in eenige van deze opgetelde woorden te gebruiken; eensdeels om dat naauwkeuriger der zelve*r* *Syntaxis* of Samen-schikking uitgedrukt wordt; andersdeels om de veelheid der *Monosyllaba* of Eenletter-greepige woorden, die eenige onaangenaamheid in ons Rym veroorzaaken, te myden. Maar dewyl de Rymer, om zyn trant te vinden, wat vryheid moet toegestaan worden, dunkt ons, dat men toe moet laten, dat hy altemets, doch hoe spaarzaamer hoe beter, de verkortinge van de eerste gebruike: maar zouden hem raaden, dat hy zich voor de verkortinge der twé laatste, en vooral van *ons* voor *onze*, of *onzen* te stellen, zórgvuldiglyk wachtede: alzo het eene groote hardigheid geeft, die ieder aan zyne eigene ooren best kan toetsen.

Insgelyks zouden wy ook kwaad keuren *m'* voor *men* te gebruiken; niet zo zeer, om dat het eenige hardigheid met zich sleept; als om de dubbelzinnigheid, die het met *m'* voor *my* heeft voor te komen, en alzo meêr nettigheid in zyn styl te hebben, gelyk de Heer Vondel daar in reets voorgegaan is.

Van het begin der woorden eene *Syllaba* of Lettergreep, wég te wérpen, is niet dan in de *Conjunctiones* of Koppelwoorden
toe-

toegelaaten: zo mag men zonder hardigheid stéllen *wyl* voor *dewyl*, *mits* voor *vermits* enz. Maar in de andere soorten der woorden zouden wy het afraaden, als altyds eenige on-aangenaamheid met zich brengende. Zo is *not* voor *genot* en *vaar* voor *gevaar* vry hard, schoon de Dróst het eerste gebruikt in het midden van het eerste deel van zyn Granida, aldus:

*Deez' harder toont meêr danks voor nót van
bosch en boomen, enz.*

En het laarste in een Sonnet op het licht der Zeevaart van W. J. Blaauw aldus:

*Dit boek, dat wyft, om u in 't vaaren vaars
t'ontslaan, enz.*

En voor aan in het derde deel des zelfden Tooneelspels:

U komt de zége toe, ook zultg'er 't not aférven

En my is 't nots genoeg, om uw nót, nót te derven.

Zélschap voor *gezélschap* voegt in geen déftig gedicht. Men vindt het nochtans by den voornoemden Dichter in het begin van zyn Geeraard van Velzen, aldus:

D 2

Maar

*Maar waar ik steelsgewys van 't zelschap wend
myn tred, enz.*

Min aanstootelyk is *vangenis* voor *gevangenis* en *kommernis* voor *bekommernis*; waarom het nevens den Dróft ook by den Heer Vondel gevonden wordt voor aan in zyn Gysbrecht van Aemstel, aldus:

*'k Heb's Graaven vangenis wel zeven jaaren lang
Bezuurt, enz.*

By den Dróft is het in eene zyner Zangen:

Om vankenis ik vry, enz.

En in zyn Granida byna op het einde van het derde Deel:

————— *Maar harders staat, gewis,
Waar vol van arbeid, moeit, en zorg, en kommernis.*

Uit het midden der woorden eene Lettergreepe achter te laten baart ook hardigheid; waarom dat zelve voor eenen vloerjenden Rymer zórgvuldiglyk te myden staat, s'choon de Heeren Hoofd en Vondel dat
gedaan

gedaan hebben. Zo vinden wy in de Rey van het tweede Bedryf van G. van Velzen *onderbragt* voor *ondergebragt*, aldus:

Die met de nékken trots van 't aardryk opgebeven,

En 's t', onderbragte zee uw' voeten hebt gesbraagt.

En omtrent in het midden van het derde Bedryf van Bato: *overkomen* voor *overgekomen*:

Hy zórg', die hoopt óf vreesf, dat ik ben overkomen.

En een blad verder:

———— *Wilt twyfflen niet, of by*

'T ontzigh van eer, en deugd heel overkomen zy.

Doch indien iemand, door de trant van het Rym gearfst, de vryigheid, die deeze groote Mannen hier in genoomen hebben, zich méde wilde aanmaatigen; alsoo dusdanig een slag van woorden, zonder verkorting, in onze gewoone trant van vaerzen niet gebragt kan worden: Zo moet hy het niet, dan na het voorbeeld der voorige doen,

44 *Van de Metaplasmus,*
en geenige andere Lettergreepen wegwerpen dan het byvoegfel *ge*; want eenige andere uit te laten, baart al te gevoelyk eene hardigheid, gelyk dat blykt in *wil'ge* voor *willige*, het welk men vind vooraan in het tweede deel van Granida, aldus:

*Een ander zoekt om winst te dienen, en ik ly
Om wil'ge dienst te doen, onwil'ge slaverny.*

Op het einde der woorden wordt zonder hardigheid de laatste Lettergreep *in alle* achtergelaaten in veele gelégenheden: Zo heeft de Dróft vooraan in zyn Bato:

Zo zal ik all' de list der hel te hulpe rukken.

En by Vondel in het begin van Salmo-neus:

———— *Die den nabuur met bescheid*

Berechte, en wyze, en toone al Stads gelegenheid.

Maar *dik* voor *dikwyls* is zeer onaangenaam, als uit het boven bygebrachte voorbeeld klaar te zien is. En dit zy van de wégwerping. De verwisseling geschiedt wanneer 'er eenige Letter, *Syllaba* of Letter-

tergreep in de plaats van eene andere gesteld wordt. De Taalgeleerden hebben dit met een Grieksch woordt *Antithesis* genoemd, dat eigentlyk Tegenstelling te zegen is.

Wy weeten niet, dat 'er by ons eenige Lettergreep in eene andere verwisseld wordt: maar in de Letteren is de verwisseling zeer gemeen, en voornaamelyk by de Rymers, om zo veel te gemakkelyker het Rymwoord te kunnen vinden.

Benéven het géne wy hier voor van de verwantschap der Nederduitsche Létteren, aangaande deze zaak gezeid hébben, is hier noch aan te mérken, dat de verwisseling by ons geschiedt of van *Vocales* of Klinkletteren in Klinklétteren, ófte van *Consonantes* of Meêklinkeren in Meêklinkeren, ofte van een Klinker en Meeklinker in eene andere Klinker.

De verwisseling der *Vocales* óf Klinkletteren valt byna in allen voor. De korte A wordt verwisseld in eene hédere E, als *verlangen* en *verlénge*, *verlagen* en *verlége*: als ook in eene heldere O, als *af* en *óf*, *gebragt* en *gebrógt*, *gedacht* en *gedócht*.

De lange AA wordt verwisseldt in eene heldere E, als *draaijen* en *dréijen*, *zwaaijen* en *zweijen*.

De hédere E in A, als *werdt* en *wardt*,

gesternt en gēstarnt, ver en var, geweld en geweld: en ook in I, als wenschen en wīnschen, mēt en mit, denken en dinken, brengen en bringen: als mede in eene doffe O, als werpen en worpen. De lange EE wordt verwisseld in eene korte, als ontbreekt en ontbrekt, ontsteekt en ontstekt, spreekt en sprékt. En de EU in eene U, als geneugte en genugte.

De korte I in eene-heldere E, als verfrisschen en verfrésschen, verblinden en verblénden, is en es: als mede in eene lange II, als vinnen en vynnēn. De IE wordt verwisseld in eene korte I, als vriend en vrind, hield en hild: als ook in eene lange II, als ieder en yder, iever en yver, gerief en geryf. En eindelyk in U, als vriend en vrund, vernieuwen en vernuuen.

De korte heldere O wordt verwisseld in A, als overtóllig en overtallig. De korte doffe in eene lange, als ouderdom en ouderdooom, vorstendom en vorstendooom, hérkomst en berkoomst. De verlengde OO wordt verwisseld in EU, als voor en veur, stooren en steuren, boos en beus, enz.

De OE in EU, als genoegte en geneugte, voegen en veugen. De U en I, als stuk en stik: als ook in eene dóffe O, als lucht en locht, burgers en borgers, verrukken en verrokken, plukken en plokken, overschulpen en overscholpen, kunst en konst, enz.

De

De verwisseling der *Consonantes* 'óf *Médeklinker*en strekt zich op verna zo wyd niet uit, en vindt men niet dan in de *d* en *l*: en wel voornaamelyk in de *d*, wélke, op het einde der *Polyfyllaba* of veelléttergreepige woorden, voor *en*, zeer gebruikelijk by de *Rymers* verandert wordt in eene diergelyke letter als voor de zelve komt, aldus *vinden* en *vinnen*, *schenden* en *schennen*, *verflinden* en *verflinnen*, *melden* en *mellen*, enz. Het zélfde heeft ook plaats in *houden* en *houwen*, want de klank van *ou* behoorde met *on* geschreven te worden.

Hier toe behoort ook het geene by den *Rymeren* in de woorden *ryden* en *ryen*, *lyden* en *lyen*, *scheiden* en *scheyen*, *beiden* en *beyen*, en andere diergelyke gewoonlyk geschiedt: in welke het schynt, en ook veele meenen, dat alleen de *d* achtergelaaten is: maar die 'er op létten wil, zal bevinden, dat in zyn plaats de voorgaande *Létter* verdubbeld wordt, te weeten de *j*: want in *scheiden*, *beiden*, *bereiden*, enz. gaat voor de *d* eene *j*, alzo de klank van *ei*, die van *ej* is, en ook met die boekstaaven behoorde geschreeven te worden. De zélfde klank der *j* hoort men ook in *ryden*, *lyden*, *stryden*, enz. Waarom het zélfde daar in ook plaats heeft. Gelyk men dan door verdubbelinge der voorgaande *Letter* schryft *schennen* voor *schenden*,

D 5 den,

den, en mellen voor melden : behoorde men ook te stéllen niet ryen, lyen, scheien, beien, enz. gelyk zommige doen, maar ryjen, lyjen, scheijen, beijen, enz.

De *l* wordt verwisseld in eene *u*, als *quytgeschólden* en *quytgeschouden* : want de *ou* heeft de klank van *on*, gelyk hier voor aangewezen is : voor *quytgeschouden* gebruikt men ook *quytgeschouwen*, de *d* volgens de voorgaande regel in *w* verandert zynde.

De verwisseling van eene *Vocalis* óf *Klinker* en *Consonans* óf *Médeklinker* in eene andere *Klinker*, hebben wy alleenlyk in de *ei* of *ej*, welke verandert wordt in eene hédere *E*, als *teiken* en *téken*, *peinzen* en *penzen* : of in *IE*, als *beleid* en *blied*.

Wat het gebruik van alle déze verwisselingen aangaat, wy oordeelen, datze eenen, die met eene nette styl voor heeft te schryven, alle te myden staan : Maar alzó den *Dichteren*, om hun rym te vinden, enige vryicheid toegelaaten moet worden, zullen wy, na ons oordeel, eens zeggen hoe ruim hen die te neemen is ; alzó zy alle niet even gemakkelyk door den beugel willen.

Van de verwisselingen dan, waar in de eene *Vocalis* of *Klinkletter* voor de andere gesteld wordt, dunken ons toegelaaten te zyn, *verlengen* voor *verlangen*, *gebroght* voor
ge-

gebracht, gedocht voor gedacht, vrind en vrund voor vriend, yder voor ieder, iever voor yver, vernuwen voor vernieuwen, versteuren voor verfloeren, veur voor voor, geneugte voor genoegte, lecht voor lucht, borger voor burger, konst voor kunst, en diergelyke, die niet aanstootelyk zyn.

Meer hardigheids hebben, en zynderhalven ook niet lichtelyk te gebruiken, dreyen voor draayen, zweyen voor zwaayen, bild voor hield, overtallig voor overtóllig, ouderdom voor ouderdom, herkoomst voor herkomst, verrokken voor verrukken, plakken voor plukken, enz.

Maar voor al moet de Dichter zich wachten te gebruiken *verslegen* voor *verslagen*, of voor *af*, *winschen* voor *wenschen*, *dinken* voor *denken*, *mit* voor *met*, *bringen* voor *brenghen*, *ontbrekt* voor *ontbreekt*, *sprekt* voor *spreekt*, *verfresschen* voor *verfrisschen*, *verblenden* voor *verblinden*, *es* voor *is*, *vynen* voor *vinden*, *bynen* voor *binden*, *beus* voor *boos*, *veugen* voor *voegen*, *stik* voor *stuk*, enz.

Van de verwisselingen der *Consonantes* óf *Medeklinkeren* in andere zyn insgelyks zommige toegelaaten, als wanneer de *d* verwisseld wordt in *j* of *w*, en de *l* in *w*, als in *ryjen* voor *ryden*, *scheijen* voor *scheiden*, *houwen* voor *houden*, enz. en *quytgeschouwen* of *geschouwen* voor *quytgescholden*, zommige daar

60 *Van de Metaplasmus,*

daar en tégen aanstootelyk en den Dichter derhalven te myden, naamelyk wanneer de *d* in eene *l* of *n* verandert wordt, als *vinnen* voor *vinden*, *mellen* voor *melden*, en diergelyke, alſchoon zy zelfs by den Heer Vondel gevonden worden. Zo heeft hy in de Rey van het tweede Bedryf van Maria Stuart:

De viſſcher ——— vont
Geen zeedrocht zo wreed van mond,
Dan dit, zo ſpits en ſcherp van vinnen,
Zo ſchalk, zo loos, en boos van aart.
Laat ſchepen sloopen, en verſlinnen
Wat wil, met balg en ſlingerſtaart, enz.

En in het begin van het derde Bedryf van Jeptha:

Ik docht niet dat myn dochter
Zou ——— my, gelyk een zégenaar
Ombelzen, als ik 't jammer quam te méllen.
Ocb, ſprak ze, gunme alleen dit uit te ſtellen,
enz.

Als ook in zyn Edipus in het eerste Bedryf:

Quam

*Quam reisgezel of bode nooit iet méllen
Die ondervraagt iet uitfloeg in't vertellen.*

en op andere plaatsen meer.

Onder de verwisselingen van eene *Vocalis* of Klinklétter en *Consonans* of Meeklinker, in eene andere Klinker, is alleen toegelaaten *téken* voor *teiken*. *Penzen* voor *peinzen* en *belied* voor *beleid* zyn vry hard, en derhalven niet te gebruiken.

De verplaatsing geschiedt, wanneer twee Letteren of twee *Syllabæ* of Lettergreepen, de eene in des anderen plaats omgezét worden. Dit hebben de Spraakkonstenaars met een Grieksch woord *Metathesis* genaamd, dat eigentlyk *Ovorstelling* te zeggen is. Deze verplaatsing valt in de Taalen zeer zelden voor. In het Nederduitsch hebben wy *vórst* voor *vrófst* van *vriezen*, *vromsel* voor *vormsel* van *vormen*, in welke de Letteren verplaatst worden. Léttergreepen worden verplaatst in *gebynaamd* en *bygenaamd*, wélke beiden by den Drófst gevonden worden: Het eerste in zyn Henrik de Groote vooraan, als hy zegt: *Uit dit paar is den dertien- den van Wintermaand, des Jaars 1553. te Pau in Bearn gebooren Henrik, nu gebynaamd de*

de Grootte: Het laatste in het midden van het tweede Bedryf van Bato, aldus:

*Door 't speelziek windekyn, wékleven byge-
naamd,*

Dat uit den westen, enz.

Boven deze vier voorverhaalde *Metaplasmii* of Woordvervormingen, die den Letteren en *Syllabæ* of Léttergreepen gemeen zyn, zyn 'er noch twee byzondere, die niet dan alleen in de Léttergreepen voorvallen, naamelyk *samentrékking*, en *spliffing* of van een scheiding.

Samentrekking by den Taalgeleerden *Crafsis* genaamd, is wanneer twé *Syllabæ* of Léttergreepen tot eene te zamen sméltten. Dit geschiedt gewoonlyk by ons met het wégwerpen van eene *d* als 'er eene doffe *e* navolgt, en 'er *a*, *é*, *ei*, *o*, of *oe* voorgaat, als *daân*, *leên*, *wiën*, *goôn* en *voên*, voor *daaden*, *leden*, *wieden*, *goden* en *voeden*. Op andere wyzen wordt het méde gedaan, doch niet zo algemeenlyk. Zo zéggen wy gebruikelyk *staág* voor *stadig*, maar niet *genaág* voor *genadig*, noch *tyg* voor *tydig*: hoewel de Heer Hoofd het heet in zyne Klagte over 't vertrek des Heeren Laurens Reaal &c. als:

Wind,

Wind, ongenaáge wind? &c.

En in zyn Bato byna op het einde van de Rey des derden Bedryfs, aldus:

*Wy (die't luk voldoende schein, dat had gestéld
Op hédén in zyn eigen Stoel,
Om te genieten de vréde vruchten tyg)
Steeken in d'argste kryg.*

Insgelyks zeggen wy *gevaán* voor *gevangen*, *ontfaán* voor *ontfangen*, *omvaán* voor *omvangen*, *aangevaán* voor *aangevangen*: maar niet *vaan* voor *vangen*, noch *aanvaan* voor *aanvangen*, enz.

By de Dichters vinden wy óók eenige uitheemsche Naamen door samentrekkinge van *Syllabæ* of Lettergreepen gekort. Zo heeft de Dróft *Ptolomeéus* voor *Ptolomeus*, in zyn G. van Velzen in de voorzegginge van de Vecht, aldus:

*De schrandér Eumenes, de kloeké Ptolomeéus
Perdikka, Lyfimach, veroveraar des Leeuws.*

Splicing welke by den Latynen met een Grieksch woordt *Diarefis* geheeten wordt,

is

64 *Van de Metaplasmus,*

is wanneer eene *Syllaba* óf Lettergreep in twéén geschift en gescheiden wordt. By den Nederduitschen valt dit byna nimmer voor: ten zy men stéllen wilde dat *zéen*, *twéén*, *wéén*, *kniéen* enz. gebruikt wierden voor *zeen*, *tween*, *wéen*, *knien*, enz. dat wy niet kunnen toestemmen, alzo wy achten, dat deze woorden natuurlyk van twe Lettergreepen zyn, en zo zy tót eene worden, dat het zélve door samentrekkinge geschiedt.

Wat het gebruik van deze samentrekkinge en spliffinge aangaat, wy oordeelen, dat zy niet dan in Rym behoorden toegelaaten te zyn, alzo buiten het zélve geen noodzaakelykheid daar toe dringt, en de woorden in hunne natuurlyke stand altyt aangenamer klinken, dan in eene gedrongene. Weshalven ook dé Dichter hoe hy ze minder gebruikt, hoe hy zyne Vaerzen zoeter zal maaken. Voor al moet hy zich van de ongebruikelyke wachten, alzo zy eene gedrongenheid te kennen geven.

De *Metaplasmus* óf Woordvervórming ten opzichte van de *Quantitas* of Grootheid der *Syllabæ* of Lettergreepen, is, wanneer eene lange kort, en eene korte lang gebruikt wordt. Doch dit heeft, alzo de trant onzer Vaerzen niet na de langte of korte der Lettergreepen, maar na de *Accentus* of *Toonen*

nen gemaakt wordt , by den Nederduitfchen geen plaats: Ten zy men het ftellen wilde, eenigfins voor te vallen in de Liederen en Vaerzen, die gezongen kunnen worden, in welke de langheid en kortheid der Lettergreepen eenige overeenkomst moet hebben met de langte en korte der Nooten, daar op zy gezongen zullen worden.

Doch alzo 'er zelfs in dezen gevalle, geen verwiffeling geschiedt van lange in korte, nóch van korte in lange, maar de lange alleen wat ingekrompen en de korte alleen wat gerekt worden om de maat der Noote eenigfins te voldoen, is dit niet eene verwiffeling van Grootheid, gelyk by den Latynen en Grieken in hunne Vaerzen; maar eene inkrumping en rekking ten gevalle van den zang, welke zo iemand voor eene foorte van woordvervórminge wil rékenen, dien willen wy daar over niet tegenspreken, alzo het ons eene zaak van zeer kleenen belangte dunkt te weezen.

De Woordvervórming eindelyk, welke geschiet ten opzichte der *Accentus* of Toon, is wanneer de *Acutus* of fcherpe Toon verhuift van de eene op de andere *Syllaba* of Lettergreep: zo kunnen *oneens*, *somtyds*, *geenfins*, *twesfins*, *dryfins*, en eenige diergelyke uitgesproken worden met de fcherpe Toon

E

op

66 *Van de Metaplasmus,*

op de voorste óf op de laatste Lettergreepe.

Het gene de voorgaande Woordvervorming is in de Latynsche en Grieksche Vaerzen, wier trant na de langte en korte der *Syllabe* of Lettergreepen gemaakt wordt; dat is deze in de Nederduitsche; also haare trant uit eene schikkinge der *Accentus* of Toonen ontstaat: Want gelyk de Latynen en Grieken om het vereisch van de trant hunner Vaerzen te voldoen, eene lange Lettergreepe kort en eene korte lang maakten; zo geeven wy om de zelfde reden een scherpe Toon aan eene Lettergreepe, die ze niet heeft, en aan eene, die ze heeft ontnemen wy ze, en geeven haar eene andere. By voorbeeld, het woord *vyanden* heeft in het gewoon gebruik op de eerste Lettergreepe eene scherpe Toon, die de Dichters op de tweede brengen, aan de eerste eene andere geevende. Zo vinden wy by den Dróft in het laatste Bedryf van G. v. Velzen:

———— *Oft iemand kwam in banden,*

Of op de plaatze bleef, of werwaarts de vyanden

Getoogen komen, is my ganschlyk onbekend.

Doch

Doch dit geschiedt nu by ons zeer zelden en in zeer weinig woorden; gelyk dat ook by den Latynen gedaan wierdt: maar de Grieken namen vry meerder vryheids, gelyk hen Martialis dat verwytt in een van zyn *Epigrammata*:

Illos æpes æpes decet sonare:

Nobis non licet esse tam disertis,

Qui Musas colimus severiores.

Onze oude Dichters hebben mede zeer los hier in te werk gegaan, en hunne Vaerzen daar door zeer hard en kwaftig gemaakt, het welk hunne navólgers merkende, hebben zy zich allenks hoe langer hoe meer in gebonden, en alzo hunne Vaerzen met der tyd ter hoogfter tóp van gladdigheid en vloei jendheid die wy schynen te kunnen beko men, gebragt; wélke op dat ieder hédendaagsch Rymer ook in de zyne mooge hebben, heeft hy zich zorgvuldiglyk voor de voornoemde verwisseling der *Accentus Acutus* of scherpe Toon te wachten, of zo hy daar toe mogte gedrongen worden, die niet te gebruiken dan in die woorden, waar in,

68 *Van de Metaplasmus, enz.*

en op die wyze waar op de voortreffelykste
Dichters dezes tyds dat gedaan hebben.

E I N D E.

Twce

Twec

REDENVOERINGEN

Van den Droffaat

P. C. H O O F T.

P. C. HOOFTS

Rede van de Waardigheid
der Poëzy.

Dat overtreffelyk en alom ontzien geflacht der Hollanderen uwer Voorouderen, myn' Heeren, uit mengeling van welker huwelyken gyliden altzaam gesproten en magen onder elkander zyt, heeft, met de proeve zyner waapenen, 's werelds mogenste Monarchy verbaaft: maar de proeve zyner wysheit binnen, en voor zich zelve gehouden, meer met de nuttigheit van die als met het sieraadt en naame beholpen. 't Geene dat andere met veel omhangs van redenen en pronx van woorden bekleedt der gemeente hebben aangeboden, dat is van d'onze in beknopte zinspreuken den lieden in de dagelyksche hanteringe, gelyk kinderen in hunne melk, ingegeven. Onder deeze spreuken zeit 'er eene *De genoeght is 't al*; de welke ik, gelyk meestendeel d'andere, op waarheit achte gegrondt te wezen. Want dat men 't goedt in drien verdeelt, *Eer,*

E 4

Nut-

Nuttigheid en *Genoeght*, 't is gedooft. De *Eer* en *Nuttigheid* zyn geen goeden in haar zelve, maar alleen aandraagers van de *Genoeghte*, en die is al 't goedt. Alle *Eer*, alle *Nuttigheid*, beneemt haar de *Genoeghte*, wie zalze van de straat opdraagen? 't Is dan al daar om te doen, en de naaste weg de beste. Men koopze maar niet te dier, en hoed' hem voor de geene die qualyker bekومت, dan zy gesmaakt heeft, en den gewisse zuur opbreekt; oft lichaam oft staat neemt te krenken:

*Nocet empta dolore voluptas. **

Nu, naa goedt overwegen zal men niet lichtelyk een geneughte opspeuren, die zoo dapper, zoo geweldigh, en, dat wonder is, evenwel zoo geduurigh zy, als de geene die den behoorderen, zonder ommeweg, zonder inocite van de welgebruikte Poëzy wordt toegedreven. Deeze is niet alleen heel zuiver, heel gezondt, heel geruft, zoo dat 'er niemands hart, hoeft oft tand afzweere: maar doet meer. Zy duurt overhaare indt. (oongelooflyk wonder ten waar het opentlyk bleeke!) en houdt aan naa dat zy uit heeft, latende in de gedachten der geener, die
haar

* *Lust, met swart gekocht, valt schaedelyk.*

haar genoten hebben, den galm en naaklank van haar lieflyken zang om hen te erinneren haar heylzaame leeringen, tot voortteeling van eerlyke, stichtelyke en nutte daaden; waar uit eene sleep ryft van geneughte: de welke zy immers en niemandt anders haaren liefhebber te vooren wint. Om dit te bewaarheden, daag ik het getuighenisse van U. allen, die zelve beleeft hebt en onderonden, welken dient de Hollandische Poëzy, toen zy noch maar op 't ontknoopen van de tonge en in 't haaperen van haar kintsheit was, dezen Vaderlande, in 't verstoeten van de Tyranny en stichten der vryheit bewezen heeft. Ende alzo de verlossinge eens geheelen volx uit dienstbaarheid, de edelste en blinkenste daadt naast de Zonne is, zoude my deez' eene proeve in stede van veele anderen genoegh mogen zyn. Ende onnodigh te verhaalen, dat die oude naamhaftige Helden Hercules, Theseus, Perithous zoo wel, als de geene die hunnen lof hebben naageyvert, de grootmoedigheid, voorzichtigheit, en burgerlyke wetenschap uit geen andere springbron, als uit die van de Poëzy hebben ingezopen. Doch zal 't niet onnut wezen ons gemoedt onbezwaart te laten met het verzwigen van de andere beroemtheden dezer konste, die als middelerste van dusdanige treffelyke, eerlyke, stichtelyke

lyke en vorderlyke, tegenwoordige en toekomstende menichvoudigheid van genoeghten, by de doorluchtichste volken altydt in grooter achtbaarheid, aanzien, en waardigheid is gehouden. De gemeenten hebben haar aangebeden, de Oversten haar geëert, de Vorsten haar geviert. Linus, Musaeus, Orpheus,

*Quique pii vates & Phoebodigna Locuti, **

Zyn om de geleertheit en lieflykheit hunner Dichten by die scharpzinnige Grieken in 't geloof geraakt van taallieden en gezanten des hemels; ja als den aardt der menschlykheit overtreffende, voor kinderen geacht van Goden oft Godinnen. Wat wonder was 't, naadien de wysheit van die tyden zich niet vernederen konde om door anderen mondt als door dien van de Poëzy te spreken? Tales, Chilo, Pittacus, Bias, Cleobulus, Solon, Periander, die zeven eerwaardige naamen, die men in zulker achttinge gehouden heeft als oft het in 't gewelt der natuure niet was eenen achtsten diegelyken ter wereldt te brengen, hebben hunne wysheit in dichten begrepen. Plato heeft

Treur-

* *Rechtschaepse dichteren, godt Febus eekte zoonen.*

Treurspel gedicht, en alhoewel zyn andere werken om 't gemakkeelyx in 't bandeloos beschreven zyn, zoo laaten zy daarom niet den aardt en fleur van de uitspraak der Poëzy te volgen. Dat moet men bekennen: en lichtlyk dit daar nevens, dat om geen andere oorzaak gezeyt is geweest, by aldien de Goden Griex spraaken, het zoude op Platoos wyze moeten zyn: want de Poëzy, zeyt de grootste Michel de Montagne, is de taale der Goden, *c'est Le Langage des Dieux*. Deze heeft de Ouden onderwezen in de wonderheden der natuur, en de oorzaaken der dingen aan den dagh gebracht: deze de sterffelyke oogen uit het slym des aardbodems opgeheven ten hemel om die blinkende Koninkryken, en d'oneindelyke sieraaden van die aldergrootste, aldertreffelykste schepelen te doorwandelen. Deze heeft den mensche, dat meer is geleert in zich zelven gaan, zyns zelves kennisse naaspeuren,

*Quid sumus aut quidnam victuri gignimur, **

Zyn heil in de deuchd zoeken, en geen nieuwe wereld met vlocijende goudmynen, maar een hemelyk in zich zelve ontdekken:
zy

* *Wat wy in waerheid zyn, of tot wat eindt geboren.*

zy heeft geleert steden te stichten, wetten te stellen,

*Publica privatis discernere, sacra profanis: **

Koningen en Koninginnen, en de geenen, die loon en straffe van 't burgerlyke Recht ontwossen zyn, binnen de paalen hunnes plichts geweten te bedwingen, met dreigementen van eeuwigen laster, en ter wederzyden beloftenisse van ouvergankelyken lof hunner deuchden. Zy is 't die den alvernielenden doot een voordeel afziet, ontterfelyk maakende den naam der grootdaadiger helden. Zy die den gluur hunner vromigheden opvoert ten hoogen hemel en plantze tusschen de starren in:

*Dignum laude virum Musa vetat mori:
Coelo Musa beat. †*

Aan welke stoffede Bardi, oude Walsche Poëten, al hunne konst hebben uitgeleidt, trompettende in hun dichten den roem der onvertzaachder gemoeden, die lyf en bloedt by den Vaderlande hadden opgezet:

Vos

* 't Gewydt van 't ongewydt, 't byzonder van 't gemeen.
† De Zanggodin verbieat Lofwaerdigen het sterven.
De Zanggodin schenkt ons den hemel.

*Vos quoque qui fortes animas, belloque peremptas,
Laudibus in longum vates dimittitis aevum,
Plurima securi fudistis carmina Bardi. **

Die Zanger, welke ten daage des Trojaanschen oorlooghs, van Agamemnon gelaten wierd om zyn Huisvrouw gezelschap te doen; die tot zynen doot toe, de kuisheit en trouwe van zoo weeldige, en by haars Mans leven zoo lang mannelooze Vorstinne, tegens de wakkere aanvechtingen van Aegisthus, onwinnelyk hield; waant yemandt dat hy alleen gezongen, oft dat de klank van een welgehandelde luit haar dien moedt ingesproken heeft? Woorden zyn daar by geweest, en redenen, waar mede hy haar den lof van de getrouwheit der voorledener doorluchtiger Vrouwen zoo smaakelyk heeft doen inscherpen, als Homerus die van Penelope voor den naakomelingen heerlyk heeft afgemaalt. Ende wie twyfelt, oft gelyk de verdichte Penelope de
Vor-

** En gy, o Barden, die de helden omgekoomen
In 't oorlog, door uw zang hebt aen den doot ont-
noomen,
En eenwig leeven doet ontvouwende hun lof.*

Vorstinnen een spiegel van getrouwigheid geweest is, alzoo ook de geoefende Uilisse de Vorsten in zaaken van staate onderwezen, de dappere Achilles de helden in kloekmoedigheid gesticht, de wyze Nestor de Raatsheeren alles ten besten en tot eendracht hebbe leeren stieren? van welke dingen wat isser 't welk een Burgerye zonder d'outerste gevaarlykheit, ontbeeren kan? op dat ik zwyge van de leeringen die yder voor zynen bezonderen nooddruft uit dezen Dichter magh opdoen,

*Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile,
quid non,*

*Plenius ac melius Chryssippo & Crantore dixit.**

Die grootste van alles watter ter wereldt leeft oft gestorven is, wiens gelyk op aarde (uitgezeidt de Godlyke als hooger t'huis behorende grootheden) de Zonne niet gezien heeft, Koning Alexander niet konnende missen te merken wat deeze Homerus in hadde, zoude liever zyn nachtruste, als hem

* *Die wat voit schoon, wat unil, wat heilzaam was
of niet*

Veel beter dan Chryssip, of Crantor hooren liet.

hem van onder zyn oorkuffen ontbeert hebben. Met beter keure zeker, dan Karel Prins van Spanjen t'onzen tyde op bloote rappieren en gelaade buffen fliep, die niet vermochten hem zyn leven te verzekeren, veel min den wegh te wyzen tot de verovering van uitheemsche Koninkryken. Wel ende dankbaarlyk deed Alexander, als hy zynen Leitsman liet genieten aan de winste, waar af hy op zyn aanvoeren meester was geworden, huizende de boeken van Homerus in 't Kofferken der Koninklyke welriekentheden; 't welk ryk van goudt en Oostersche gelteente, ryker van maxel voor 't dierbaarste gehouden was van al dat men onder den Persiaanschen roof, en in 't plonderen van Darius klenoodjen gevonden hadt. Ende alzoo hy op eenen tydt eenen bode zag aankomen, uit wiens gelaat licht omzien was, dat hy eenige uitnemende blydschap ten maare brengen moest; wat nieuws? zeide Alexander, is Homerus verrezen? jaa 't harte 't welk die Koning dezen Poët, en anderen van zyner konste toedroegh, is zoodanich geweest, dat toen de stadt Thebe, tegens alle redenen van oorlogh styfzinnelyk 't uiterste geweldt verwachtende ten gronde toe van hem vernielt wierd, hy nochtans orde gestelt heeft, dat nochte het huis, nochte yemandt der naakomelingen
van

van Pindarus zoude beschaadigt worden. O wonderlyke heusheit, o ongelooffelyke eerbiedigheid, dat de grootste Krygsoverste der wereltd, in 't woeden vanden oorloogh, in de hitte van 't gevecht, in de opgeblaazenheit van de al vertredende overwinninge het zich heeft laten beuren de moeite ter handt, de zorge ter harte te nemen om te bergen niet den Poëet, niet zyn gedichten, maar de stomme gedachtenisse zyner woonstede, en 't overblyffel der geenen die uit zyn bloedt gesproten waaren!

*Tum par ingenio pretium. **

Het aanzien waar in Homerus en Pindarus by Alexander geweest zyn naa hun doodt, dat heeft by Archelaus mede Koning van Macedonien, in zyn leven gehad de Treurspeldichter Euripides; die van Plutarchus genoemd wort de wyze Poëet. Ende voorwaar indien oyt sterffelyk mensch gezondt, ryp en gewis van oordeel geweest is in de dingen, die de ruste des gemoeds, mitsgaders landtzaaken en huiszaaken ten hoogsten betreffen; indien oyt schryvers penne van wysheit gevloeit heeft; zoo is hy 't geweest:

Lau-

** Toen was de belooning gepast naer 't verstandt.*

Laurea donandus Apollinari. *

Ende heeft het de zyne gedaan. Ter erkentnisse van welke zyne uitnemenheden, de Syracusaanen (alwaar de besluiten aan veele Raatsluiden hangende, immers der zinlykhede oft verkiezinge van eenich Prins niet kunnen geweten worden) ontslaakt en in vrydoom gestelt hebben de gevangenen en slaaven op die van Athenen gewonnen: meer latende gelden d'erbiedigheid die zy tot eenen burger, als de verbitterde vyandschap die zy tot alle d'ander droegen. Nu slaa ik over welke eere den grootsprekkenden Sophocles, en de prachtigheit zyner dichten ontmoet is van de Rechters, die, uit een Treurspel aan de kant van zyn hondert jaaren gemaakt, zyn vernuft oordeelden verre van 't verkinderen te wezen; toen men hem onder dexel van dien van 't bewint zyner huiszaaken wilde afzetten. Maar dunkt het yemandt lurtel te zyn dat een Krygsoverste der Lacedemoniers, en door 't aanporren van eenen God (zoo men toen geloofde) zich met zyn begraffenisse bekomert heeft? Ook heeft zich de stad Athe-

F nen

* *Met Apollos Laurier te beschenken.*

nen van deeze twee mannen, in't bewaaren van de Hooge Overigheid, gelukkig gediend. Men weet hoe vierich de Aegyptische Koningen Menander, dien afteikenaar van al watter onder de menschen ommegaat in zyne spelen, gevryt; hoe zy aangehouden hebben, met smeeken en beloften om hem uit Griekenlandt te troonen, en te hove als een perel aan hun kroone te hechten. Het weerlichten dan van der Grieken glorie heeft met gelyke lutt de harten der Latynen ontfonkt tot de Roomsche Poëzy. Ennius,

— *Qui primus amaeno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentes Italas, ** ☉

Schynt hen eerst zaakwys gemaakt te hebben om aan te heffen den lof des ouden Scipioos: de welke hem zoo bezint had in zyn leven, dat hy deed stellen boven op zyn graf, de beeltenisse van den geenen, die zynen naam gelyk als den grave uit den mont rukte. De zelve groot en goeddadighste behoeder des Roomschen Ryx heeft den Poët Terentius met zoo gemeenzaame vriendelykheit bejegent, dat het wel dapperen schyn heeft, oft de spelen onder zynen naam uitgege-

* Die de Italjaenen van den vermackelyken Helicon het eerste een kroon van eenwig loof bracht.

gegeven wel van Scipio en Laelius gedicht mochten wezen. Altoos dat zy lieden hem uit Menanders koker van den zinten ruichsten gestoffeert hebben, ende van de bevalykste aardigheden der Latynscher taale, ofte immers hun handt over 't werk laten gaan, schynt Terentius zelf niet te willen ontkennen. Hoe 't daar om is; immers deze spelen hebben zulken naame verworven, dat die geweldige Julius Caesar naadertydt de penne aanvaart heeft, ende zelf een Poët geworden is om zyn deel schulds te betaalen aan den lof, die hen toequam:

*Tu quoque, tu in summis, o dimidiata Menander,
Poneris, & merito puri sermonis amator: &c. **

Sedert hebben zich aan deze konste verscheide geesten te kost geleidt, als Lucretius, Catullus en andere, groot by de grootste van Rome; waar door zy allenskens, naarderende aan de volmaaktheit, eindelyk, ten tyde van Augustus, in den oppersten troon haars heerlykheids gezet is. Van deze verheffinge is zy gehouden in den Hooftman en Grootvorst der Poëten, dien vermaarden

F 2

Maro:

* Gy ook, gy, o halve Menander, wordt onder de voornaemsten gestelt, en met reden, als minnaer der zuivere taale, enz.

Maro: die haar versierende met al wat van de voorgangen Grieken oft Latynen uitnemends verziert en onverziert gebleven was, gelukkig voltoyt, en de kroone op het hoofd gestelt heeft. Daarom was 't dat Cicero al by, tydts eenige zyner dichtten hoorende zoo grooten getuighenisse van hem gaf:

*Magnae spes altera Romae. **

Jaa 't Roomsche volk, als de dichtten van Virgilius van den toonele in zyn byzyn werden uitgesproken, is zoo ontroert en opgetogen, zoo ingenomen, zoo vervult met den lof dezès mans, dat al de gemeente, een vergadering van vyftigduizent menschen, als ingeblaazen en gedreven van eenige Goddelyke kracht, alzaamen tseffens, den Poët ter eeren is opgerezen: niet anders dan gelyk zy de tegenwoordigheid des Kaizars hunnes Prinsen, ende hooghte overheit van den aardbodem gewent waaren te begroeten. Ook heeft men zyn trony met laure gekroont, op geldt geslaagen, als staande in eenen staat met de Vorsten des Ryx. Ende in der waarheit, het is meer dan wonder, dat menschelyke geest heeft mogen toelangen om te wege te brengen,
en

* *De andere hoop van 't Grootte Rome.*

en in dichten ten toon te stellen zoo groote Majesteit, zoo aanzienlyke pracht, zoo be-
haaghlyke deftigheid, zoo diepe geleertheit,
zoo hooge wysheit, zoo beslepenere ervaren-
heit, met zoo beeldelyke levendigheid, zoo
uitheemsche sierlykheit, zoo onderdringen-
de beweeghlykheit, zoo gewisse dapperheit,
zoo vloeyende gestaadigheid, en zoo frissche
rypigheit. Door deze en zoodanige begaaf-
heden heeft hy de jonste en vriendelichap der
vorstelingen van Rome verdient en gewon-
nen: de welke om strydt yder naa de zyne
staande hem hooghlyk vereert en rykelyk
beschonken hebben. Octavia 's Kaizars
zuster hem hoorende in eenige dichten ver-
nieuwen den lof, mitsgaaders de deerlyke
en onrype doot van haaren zoonne Marcel-
lus, die uitverkoore minne en toeverlaat des
Roomschen volx, waar door zy van teder-
heit te bezwymen, en uit haar zelve ge-
raakte, beval den Poëet voor elken regel
twehondert en vyftig kroonen te vereeren;
beloopende de geheele gifte voor zevenen-
twintig regelen over de twintichduizent
guldens onzes gelds. Hier door dan, daar
hy gebooren was van weinichvermogende
en zynesbehoevende ouderen, is gettorven
ryk tusschen de zeven en achtmaalhondert
duizent guldens; maar voornemelyk door
de mildadigheid van Augustus zelve. Deze

aldergrootste, aldermogenste, aldertriumphantste der Kaizeren die oyt geweest zyn, heeft hem in zoo grooter eere gehad, dat hy alle jaaren zyn geboortedagh met grooter statelykheit geviert heeft, en den vyftienden van Wynmaant ter dier oorzaake tot eenen heyligen dagh gemaakt. Jaa hy heeft, schryven zommigen, tegens d'orde der wetten, welke den uitersten wille zoo veel tbestaan, in wezen gehouden de gedichten, die Maro den viere gemaakt had, om dat zy onverbetert, en zonder hun volle beslach gebleven waaren. Noch tertydt leeft men 't gebodt te dien einde in dicht gestelt by dezen Prinse zelve, en uitgegeven:

Frangatur potius legum veneranda potestas,

Quam tot congestos noctesque diesque labores

*Hauferit una dies. **

Want het gemoedt hing hem zoo zeer over de Poëzy, dat de stroom van zoo veele hooghwichlige zorgen, als de zyne, zomtyts heeft moeten stilltaan om af te beiden de

* Naer Vondels vertaeling:

*Laet eerwaerdy van wet en lesten wil eer breken,
Dan zoo veel arrebeits van zoo veel dagen lank
En zoo veel nachten zie dien snellen ondergank.*

de loozinge des yvers, waar door zyn geest tot deze konste gedreven wierdt. Nu alhoewel, de Roomfche Poëzy door Virgilius in den top gevoert zynde, haar klimop en lauren opgeschoten tot aan 't hoogfte van de rondigheit des hemels noodwendich hadden te buigen, ende nederwaarts te wassén, zoo heeft dat nochtans den minderen loten aan 't bloeijen hunner glorie niet gelet. Gallus is mede langen tydt by Augustus zeer gezien en opgetogen geweest. De tegenfpoedt en ballingschap hebben de kranfse van Ovidius zoo niet doen verdorren, oft de Geten, dat woest geslachte, zaagenze wel voor wat heerlyx aan; en hebben met een aanzienelyke grafitede zyn gedachtenisse gezocht te vereeuwen. L. Pomponius Secundus is ten tyde van Kaizar Claudius door zyn treurspelén gekomen tot die doorluchtigheit, dat de Wereldwyze Hiftorifchryver C. Cornelius Tacitus de Triumphale eer van hem met oorlogen op de Katten behaalt daar by niet gelyken wil.

*Decretusque Pomponio Triumphalis honos, modica pars famae ejus apud posteros, in quis carminum gloria praecellit. **

F 4

De

* Ende is aen Pomponius triomfelyke eere toegekeurt, een maer maetelyk gedeelte zyner vermaertheit by de nakoomelingen, onder de welke de glorie zyner gedichten i. i. mant.

De scharpe en hooghnoedige zuinigheit van Vespasianus heeft het wel van 't harte gemogen den Poëet Salejus Bassus met zesduizent ponden vlaamsch t'zeffens te verryken. Ende d'onmenschejykheit van Domitiaan, zoo groot als zy was, is gebogen om Statius met heerlyke schenkaadjen, en Silius met drie Burgermeesterschappen te verreeen. Oppianus is beschonken met zoo veel goude penningen, als 'er regelen waren, in zyn gedicht van de Visschen, aan Kaizar Antoninus toegeeigent. Arcadius en Honorius hebben den Poëet Claudianus ter eeren een beeldt doen oprechten. Maar gelyk men wel denken magh dat alle de eere den Poëten bewezen niet is beschreven, alzo zou'd' het ook verveelen al de geene die beschreven is op te haalen. Dit zal ik alleen zeggen, dat watter voortreffelyke mannen, als heldere lichten ter wereldt verscheenen zyn, die hebben altzaamen groot werk van de Poëten oft Poëzy gemaakt. t'Onzen tyde ook is zy een oefeninge van Koningen en Koninginnen geweest. Die edelhartige François de eerste van Vrankryk heeft in Avignon ziende 't graf van Mejuffrouw Laura, Petrarchaas lief, een gedicht daar op geschreven:

En

*En petit lieu compris vous pouvez voir
Ce qui comprend beaucoup per renommée.
Plume, labour, la langue, & le devoir
Furent vaincuz, per l'Aymant, de l'Aymée.
O gentill' ame, étant tant estimée,
Qui te pourra louer qu'en se taysant ?
Car la parole est toujours reprimée,
Quand le subject surmonte le disant. **

Ende van de voorneemste Baroenen hebben hun rolle gespeelt in de spelen van de Koninginne van Navarre, zuster van François den eersten, en Grootmoeder van den goedighsten, verstandighsten, en moedighsten der

F 5

Ko-

* Gy kunt hier in een enge plaets aenschouwen, dat een ongemeeten ruimte door de suem vervult: wat pen, wat arbeit, wat tong vermag, wat plicht vereischt streefde de minnaer deezer minnaeres te boven. O bevallige ziel, wie kan u naer waerde pryzen, dan met stilte zwygen? daer uwe roem zoo hoog gestegen is; want woorden schieten altoos te kort, wanneer de stof den sprecker te hoog draeft.

Koningen Henrik den Grooten van Vrankryk: den welken onlanx (o wee!) de hel ons benydt, en de hemel t'huis gehaalt heeft:

Heu pietas, heu prisca fides, invictaque bello

Dextera! non illi se quisquam impune tulisset

Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem,

*Seu spumantis equi foderet calcaribus armos. **

De Filosoofen hebben aan deze konste tydt en vlydt welbesteedt geacht. Aristoteles heeft geen andere stoffe zoo naauw onderzocht, zoo zinnelyk, zoo tentich gehandelt. Plutarchus en anderen pronken doorgaans hun schriften met de bloemen der Poëten. Seneca de wysheit der Romynen heeft zelf in hun

* Naer Vondels vertaeling:

O steun van 't vaderlant!

Och overoude trou, en onverwonne hant!

*Niet een zou hem vergeefs, wanneer hy's vyants
barten*

Uit daegen quam in't velt, bejegenen en tarten;

Het zy te voet, het zy by een schuimbekkend paert

Met scherpe spooren noopte.

van de Waardigheid der Poëzy. 96

hun gildt willen wezen, en de toveryen en
helsche wraakgierigheid van Medea, in dat
treffelyk Treurspel vervaat. Maar zoo ver-
riet niet te loopen, op dat ik al de andere dezes
eeuws geleerden voorby gaa, 't nieuw is
noch niet van 't Treurspel, waar in de hoog-
geleerde Daniel Heins de schaadelyke doodt
en hooggedachte deuchden onzes Prinsen en
verlossers Willem van Nassau, uitbromt.
Ende wanneer my al deze onbekent oft ver-
geten waaren, zoo mocht ik bestaan met
den eenen naam en 't oordeel van U., o ooge
onzes Vaaderlands, Huig de Grooten,

*Quem quae tam laeta tulerunt saecula? **

Die al weet wat gy oeffent, en al oeffent
wat gy weet: die met de mogentheit uws
goddelyken verstandts den weg opgewan-
delt zynde, daar groote Theologen ter nau-
wer noodt doorgeraakt waaren, in Treur-
spelen 't lyden des eersten Adams, ende des
tweeden onzes Zalichmakers zoo treffelyk,
zoo stichtelyk vertoont hebt: om, met een
waardigh, ende U. passende bestaan, de ge-
scheurde Christenheit, uit den strydt des
haats in den strydt der liefde te voeren:
wel-

* Die door wat gelukkige eeuwen is voortgebracht?

welke glory U. God gunne alzoowel als gy ze niemandt anders misgunt. In welker eere dan de Poëzy t'allen tyde by de wyzen en geleerden, by Vorsten, Volken en Staaten, om haar leerlykheit, stichtelykheit, en vermaakelykheit gehouden zy, is genoeg bewezen; en roepen 't noch de puinhopen der weldiger gebouwen; getuigen 't de weinige die van veele Theatren, Toonneelen en Schouwplaatzen der Grieken en Romeynen, de stormen der eeuwen blyven afstaande. Naawelker voorbeeldt, myn Heeren, gy lieden, met goeden inzicht, den liefhebberen dier konste, en de vergaderinge uwer gemeente toegesleidt hebt deze plaatze, groot genoeg naadat de tydt en zaaken toen stonden. Maar naadien, door de zegeninge Gods, in onbegrypelyke kortheit van tydt, de staat dezer stede 't hoofft zulx heeft opgebeurt, dat zoowel de menichvuldigheit uwer burgeren een grooter, als hun vernaamtheit by andere steden een aanzienlyker en bequaamer Toonneel schynt te vorderen, 't welk men op onkostelyker plaatze, met de waarde van dit, zoude kunnen oprechten, zoo hebben wy by deze gelegenheit ons gevoelt bewegen, om Ulieder jonste, tot zulx, te verwekken en aan te roepen. De redenen waar mede deze konste schynt bestreden te worden, kennen wy t'onwaardigh om met antwoordt te bejegenen. Zy
treffen

treffen ons nocht de zaake niet, dewyl zy 't alleenlyk op 't misbruik gemunt hebben. 't Welk gy lieden weet altoos zoo verre van deze plaatze gebleven te wezen, dat het, ook boven Ulieder hoope, met het voordeel van den armen gelukt is. Daarom, dewyl, met den opgank en vryheit onzes Vaaderlands, verscheide konsten en wetenschappen verreezen zynde, de Heylige Poëzy ook in onze taale eerwaardelyk is begonnen te verschynen:

Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda

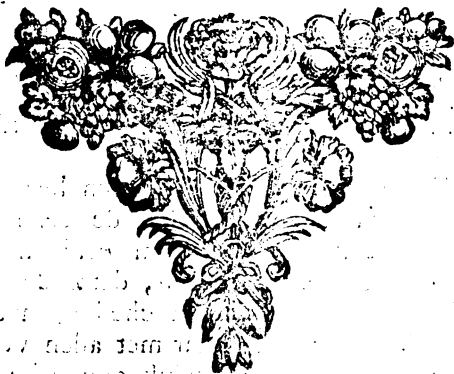
*Extulit os sacrum coelo tenebrasque resolvit.**

Zoo verzoeken, bidden, en bezweeren wy door haar heyligheit alle de geenen, die zy goedt gekent heeft om cenigen adem haares geests in te blaazen, dat zy de hemelsche vonken niet in der asche begraven oft versterven laten: maar met allen yver en erkentenisse zorchvuldelyk opqueeken, in hun borst, tot dat het licht t'hunnen monde uitblinkende de gantsche wereldt doorstraale met de gloory van hen, en van de
plaat-

* Gelyk de morgenster, noch nat van de golven des Oceaens, heeft zy het heilig hoofd ten bemel opgebeurt, en de duisternissen gebrooken.

plaatze hunner geboorte. Opdat, gelyk eertydts van zeven steden gestreden is, om Homerus tot haar burger te hebben, alzoo in toekomenden tyde, alle geslachten mogen wenschen om dit te hebben tot hun Vaderlandt.

U · I · T.

R E D E

P. C. H O O F T S

Rede van Bewelkooming des

P R I N S E N ,

In 't Jaar 1630.

Doortluchtigste , Hooggeboore Vorst , Genaadigste Heer ,

Even als dien goeden man ongewoon in zyn eerlyke armoede eenige vrienden, tot troost oft gezelschap, over zyn' drempel te zien koomen, naar etlyke daagen droef en duister weders, door 't breken van de lucht, zyn hart, met den hemel, open gink, zulx hy bestondt zynen Huisvrouwe, toe te roepen, mē vriendin, de Zon komt ons bezoeken; alzo gaat het, dit pas, der burgerye van Muiden: de welke ziende, uwe Vorst. Doorl. zich verwaardigen om haar intrede, t'haarder poorte te doen, en deez' zoogering een' plaats, met haare jegenwoordigheid te verheerelyken, d'een den anderen, als veroverert van blydschap, schynt toe te roepen, de Zon komt ons bezoeken. Want naa dat zy, in den voorleden Zommer, niet alleen de wolken van de dreigementen

ten des vyands, maar zelfs van den rook zyner brantstinginge, voor hun' oogen hebben zien opgaan, en hunnen gebuurbodem door de vlamme verwoesten, wat kunnen zy, met meerder vermaaklykheit aanschouwen, als de Zon, die zoo byster een' buy hun over 't hoofd hangende, door de genaade Gods, heeft afgewent, en doen verstuiven, en gelyk een genezende Apollo dat bederfelyke vier door een heilzame hitte verdreven? maar, gelyk de bekoorlykste fruiten, gemeenlyk van worm oft ander ongediert gesteken, en de menschelyke vreugden, nemmermeer, rondt te krygen zyn, zoo en hebben zy, 't gevoelen hunner onvermogenheit, nooit smartelyker gevonden, dan nu; mits dat ze te leur stelt den yver hunner genegenheit, om, met werken, uit te spreken, de grootheit van den lof, eer en dank, die zy, in 't gemoedt, overtuigt worden, uwer Vorst. Doorl. schuldig te wezen. Eenen troost, niet te min, hebben zy in dit verdriet. Dat zyn de klaare proeven van genade, en goedertierenheit, blinkende, als een schoon vergult, op de bladeren, van den Lauwerkran uwer overwinningen. Deze zoo Prinsfelyke deugden (hoopen zy) zullen 't gehaldt hunner goethartigheit, zoo hoog en gunstelyk waarden, dat ongerekent blyve 't geen aan de daadt te kort komt: volgende daar in, de voetstappen des hemels, die, de miltheit der wille, in vol-

doe-

van Bewelkooming des Prinsfen. 97

doening, van de schaarsheit des vermogens
plag aan te nemen. Ende, op dit vertrouwen,
kussen zy, in allernedrigsten ootmoedt, de
strydbaar en gezegende handt uwer Vorstl.
Doorl. God biddende, dat zyne hoogste Mr.
gedient zy, uwen vorstelyken persoon, en zyn
doorlugtig huis, in voorspoedt, en glorie
eeuwelyk te hanthaven.

G

BLAD-

BLADWYZER.

Van der Letteren <i>Affinitas</i> of Verwantschap.	Bladz. I
Van het gebruik der <i>Accentus</i> of Toonen in de Nederduitsche Vaerzen.	18
Van de <i>Metaplasmus</i> of Woordvervorming.	33
P. C. Hoofts Rede van de Waardigheid der Poëzy.	71
————— Rede van Bewelkooming des Prin- sen in 't jaar MDCXXX.	95

594

28 Heil

